

ARCHINFO

JAKUB DRGAS

Przyczyna Dolna 79a
67-400 Wschowa
NIP: 497-007-93-75
REGON: 366701443
Tel. 509 359 899
<http://www.archinfo.net.pl>
archinfo@archinfo.net.pl

TEMAT	Badania architektoniczne
OBIEKT	Ruiny kościoła pw. św. Michała w Wyszau
LOKALIZACJA	Dz. nr ewid. 107/7, Obręb Wyszauów gm. Szlichtyngowa, pow. wschowski, woj. lubuskie
ZAMAWIAJĄCY	Gmina Szlichtyngowa ul. Rynek 1 67-407 Szlichtyngowa
WYKONAWCA	ARCHINFO JAKUB DRGAS Pracownia badań archeologicznych i architektonicznych oraz dokumentacji cyfrowej Przyczyna Dolna 79a 67-400 Wschowa
AUTOR	mgr Jakub Drgas
NR POZWOLENIA	ZN.5142.35.2020[Szl-I] z dnia 11.01.2021 r.
DATA	04.2021

ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA

A CZĘŚĆ OPISOWA

- 1. WSTĘP**
- 2. DANE HISTORYCZNE - KALENDARIUM**
- 3. CEL, ZAKRES I METODYKA PRAC**
- 4. OPIS RELIKTÓW I STAN ICH ZACHOWANIA**
- 5. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ**
- 6. ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE**
- 7. WNIOSKI KONSERWATORSKIE**

B MATERIAŁY ARCHIWALNE

C CZĘŚĆ FOTOGRAFICZNA

D CZĘŚĆ RYSUNKOWA

A. CZĘŚĆ OPISOWA

1. WSTĘP

W okresie od lutego do kwietnia 2021 r. przeprowadzono badania architektoniczne ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszanie, gm. Szlichtyngowa, pow. wschowski, woj. lubuskie. Prace zostały poprzedzone wykonaniem inwentaryzacji pomiarowej zachowanych na powierzchni relikwów świątyni. Rezultatem przeprowadzonych prac jest niniejsze opracowanie przedstawiające wyniki badań architektonicznych.

Badania architektoniczne prowadzone były przez *Pracownię badań archeologicznych i architektonicznych oraz dokumentacji cyfrowej ARCHINFO* ze Wschowy. Kierownikiem badań był badacz architektury mgr Jakub Drgas.

Prace badawcze prowadzone były na podstawie umowy z zamawiającym – Gminą Szlichtyngowa oraz zgodnie z pozwoleniem – decyzją Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze nr ZN.5142.35.2020[Szl-1] z dnia 11.01.2021 r.

Ruiny kościoła św. Michała w Wyszanie stanowią zabytek, który został wpisany do rejestru zabytków pod nr 1634 decyzją wojewódzkiego konserwatora zabytków z dnia 15.03.1965 r. Konieczność przeprowadzenia prac badawczych wynika z potrzeby sporządzenia projektu prac zabezpieczających ruiny kościoła (decyzje LWKZ nr ZN.5142.17.2015 [Szl-1] z dnia 13.08.2015 r. oraz nr ZN.5142.33.2019 [Szl] z dnia 3.07.2020 r.)

Opracowanie zawiera część opisową, fotograficzną i rysunkową.

2. DANE HISTORYCZNE – KALENDARIUM

1376 r. – pierwsza wzmianka o poświęceniu kościoła parafialnego w Wyszanie

27.10.1399 r. – parafia w Wyszanie wymieniona jest w dokumencie notarialnym jako należąca do archiprezbiteratu górskiego w archidiakonacie glogowskim

koniec XV w. – do parafii w Wyszanie należą wsie Dryżyna i Górczyna

1580 r. – Wyszanie wymieniony wśród parafii należących do diecezji wrocławskiej

I poł. XVII w. – kościół w Wyszanie jest przedmiotem sporów między katolikami i ewangelikami

1632-42 r. – spalenie kościoła w Wyszanie przez wojska szwedzkie podczas licznych nęchów armii między Głogowem, a Górą w trakcie wojny 30-letniej (1618-48 r.)

26.01.1654 r. – znajdujący kościół w Wyszanie zostaje przekazany katolikom. Jednocześnie zlikwidowana zostaje parafia, a katolicy mieszkańcy miejscowości przynależą odtąd do parafii w Zabinie

1670-87 – wizytacje biskupie opisują kościół jako ruinę nieodbudowaną po pożarze, mimo obietnic właściciela majątku, Samuela von Schlichtinga. W ostatniej wizytacji jest mowa o niedokończonych, sklepionych kaplicy, w której wymurowano ołtarz, by móc udzielać sakramentu chrztu św.

I poł. XIX w. – budowa neogotyckiej kaplicy grobowej – mauzoleum. Ruiny kościoła zostają zabezpieczone jako trwała ruina

1940 r. – w związku z planowanym przesunięciem i „wyprostowaniem” drogi przez Wyszanie rozważana jest rozbiórka wieży i ruin kościoła z wyjątkiem kaplicy. Plan ten nie zostaje jednak zrealizowany.

3. CEL, ZAKRES I METODYKA PRAC

Celem prac badawczych w zakresie badań architektonicznych było rozpoznanie relikwów murów kościoła i kaplicy, uzyskanie wiedzy o czasie ich budowy, analiza i rozwarstwienie faz budowy oraz sformułowanie wniosków konserwatorskich pod kątem planowanych prac zabezpieczających.

Prace obejmowały swym zakresem ściany wieży, relikty murów gotyckiej nawy i prezbiterium oraz ściany neogotyckiej kaplicy. Dokonano również wstępnego rozpoznania krypty znajdującej się pod kaplicą

W ramach badań przeprowadzono kwerendę archiwalno-literaturową, opierając się na archiwaliach znalezionych w Archiwum Państwowym w Lesznie i we Wrocławiu oraz na literaturze polsko- i niemieckojęzycznej. Prace terenowe prowadzono w większości metodami nieinwazyjnymi, bez wykonywania odkrywek. Jedynym działaniem inwazyjnym było pobranie kilku próbek zaprawy do analizy. Obserwację oraz analizę murów prowadzono z poziomu terenu oraz z powietrza za pomocą bezzałogowego statku powietrznego (BSP -

drona). Wykonywana była dokumentacja opisowa, rysunkowa, fotograficzna oraz ortofotograficzna za pomocą aparatu cyfrowego i BSP. Dokonano pomiarów materiału budulcowego we wszystkich zachowanych ścianach kościoła oraz na potrzeby porównawcze przeprowadzono analizę i pomiary cegieł na elewacjach poszczególnych części wybranych kościołów, które powstały w podobnym czasie co badana świątynia i są zlokalizowane w promieniu do ok. 40 km. Wszelkie dane pozyskane podczas prac bezpośrednio przy obiekcie na bieżąco konfrontowano z archiwalną dokumentacją fotograficzną, kartografią oraz źródłami pisanymi.

4. OPIS RELIKTÓW I STAN ICH ZACHOWANIA

Ruiny kościoła pw. św. Michała w Wyszczanowie zlokalizowane są w centralnej części miejscowości na wyniesieniu, na zachód od dawnego majątku, na działce nr ewid. 107/7. Pozostałość świątyni w formie trwałej ruiny stanowią następujące elementy: relikty murów północnej i południowej ściany nawy głównej, północno-wschodni narożnik prezbiterium, mury wieży zachowane do wysokości ok. 14 m oraz ściany neogotyckiej kaplicy wybudowanej w miejscu dawnego prezbiterium.

Mury dawnej świątyni są zachowane szczątkowo, w nieco lepszym stanie są pozostałości wieży kościelnej i relikty mauzoleum. Mimo, iż kościół został zniszczony już kilkaset lat temu i nigdy nie odbudowany stanowi zabytek w formie trwałej ruiny, to od kilkudziesięciu lat jego dalsze niszczenie potęguje się. Wpływa na to przede wszystkim brak odpowiedniej konserwacji i ochrony tego obiektu przez działaniami destrukcyjnymi ze strony zarówno natury, jak i człowieka.

Wśród czynników naturalnych szczególną uwagę należy zwrócić na niszczące działanie roślinności gęsto porastającej zarówno szczątki murów kamiennych nawy i prezbiterium, jak i wnętrze kaplicy oraz korony jej murów. Miejscami jest to nie tylko trawa czy chwasty, ale nawet krzewy i małe drzewka. Korzenie roślin miejscami wrastają w mury doprowadzając do wypychania zaprawy spajającej je i w rezultacie destrukcji mocno już zniszczonych konstrukcji kamiennych. Na murach wieży można zaobserwować dość zaawansowaną korozję biologiczną, która występuje zarówno na wewnętrznym, jak i zewnętrznym licu ścian, głównie w wyższych partiach.

W partiach zarówno kamiennych, jak i ceglanych zauważyć można znaczne ubytki spoin. Wody opadowe mają bardzo destrukcyjny wpływ na substancję murowaną, powodując

nie tylko wypłukiwanie zaprawy piaskowo-wapiennej, ale również niszczenie cegieł poprzez wielokrotne nasączenie i zamarzanie, a następnie rozsadzanie i wysypywanie się odspojonych fragmentów

Nie można w tym przypadku nie zwrócić uwagi na czynnik ludzki. Ślady wandalizmów co prawda nie mają tu najbardziej popularnej formy tzw. „graffiti”, ale są one w pewien sposób dotkliwsze. Należy zauważyć przede wszystkim rozkopaną i zniszczoną kryptę. Jeszcze na początku XXI wieku miał tam znajdować się sarkofag¹, dziś są tylko porozrzucane fragmenty desek. Mocno zniszczone zostały również drzwi od kaplicy. Destrukcyjny wpływ przede wszystkim na pozbawione częściowo zaprawy mury kamienne ma wspinanie się po nich, co jest szczególnie widoczne w miejscu okna w południowej ścianie nawy.

Poza substancją murowaną należy w przypadku tego zabytku zwrócić również uwagę na liczne płyty grobowe i epitafia rozrzucone w nieładzie w obrębie cmentarza przykościelnego oraz wewnątrz dawnej nawy kościoła i w kaplicy. Niejednokrotnie są to już tylko małe fragmenty, część z nich zachodzi glebą i zarasta, przez co staje się prawie niewidoczna na powierzchni.

5. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

PREZBITERIUM – północno-wschodni narożnik

Fragment narożnika prezbiterium kościoła gotyckiego z diagonalną przyporą zachował się nieznacznym stopniu, do wysokości ok. 3,5 m oraz długości ok. 3 m w kierunku zachodnim i 1,2 m w kierunku południowym (fot. 6). Mur wykonany praktycznie w całości z kamienia polnego na zaprawie piaskowo-wapiennej z dużymi grudkami wapna. W spoinach między większymi i mniejszymi otoczkami występują drobne kamyczki oraz niewielkie fragmenty cegieł. Zachowały się tylko lica zewnętrzne muru, wewnętrzne są nieczytelne i stanowią raczej strzępia, co utrudnia określenie jego grubości. W licu północnym na wysokości ok. 50 cm zastosowano warstwę wyrównawczą. W tym samym licu zachowało się strzępie ściany przewiązanej z murem prezbiterium, biegnącej w kierunku północnym, o grubości ok. 70 cm (fot. 7). Można interpretować ją jako część zakrystii/kaplicy. Diagonalna

¹ Informacja w karcie zabytku – Mauzoleum Neogotyckie w Wyszanowie (archiwum LWKZ)

przypora w górnej części miała wymiary ok. 90 x 80 cm, a w przyziemiu wydłużała się na długość do 120 cm. W owej skarpie wymurowano z cegły palcowanej o wymiarach 27,5-28 x 12-12,5 x 9,5-10 cm niewielką wnękę sklepioną ostrołukowo. Jednorodna zaprawa i brak śladów wkucia wskazują na równoczesowość wnęki z przyporą.

NAWA – Ściana północna i narożnik północno-zachodni

Relikty północnej ściany nawy kościoła zachowały się na powierzchni na odcinku długości ok. 11 m. W narożniku północno-wschodnim mur osiąga wysokość ok. 4,3 m, natomiast wraz z jego przebiegiem w kierunku wschodnim ta wartość znacznie maleje, aż w pewnym momencie jest on ledwo widoczny (fot. 4). Jego południowe lico jest widoczne tylko w sąsiedztwie narożnika. Na wschodnim krańcu muru widoczne jest szczątkowo zachowane załamanie muru w kierunku północnym, co można interpretować jako pozostałość zachodniej ściany zakrystii/kaplicy (fot. 10).

W części zachodniej mur załamuje się w kierunku południowym tworząc północno-zachodni narożnik nawy świątyni i łączy się z fragmentem muru ceglanego wieży (fot. 9). W narożniku zachowała się diagonalna przypora. Cały mur wykonany jest z kamienia polnego, układanego na zaprawie piaskowo-wapiennej, analogicznie do muru prezbiterium. Jego grubość wynosi w przybliżeniu ok. 1 m. Na znacznym odcinku lica zaprawa została wypłukana, jednak na styku z przyporą zachowały się oryginalne spoiny z ułamkami cegieł oraz niewielka warstwa tynku, która zapewne dawniej pokrywała całe lico ścian budowli (fot. 8). Ściana północna nie jest w pełni prostopadła względem ściany zachodniej oraz murów wieży – przebiega w odniesieniu do nich pod kątem rozwartym.

NAWA – Ściana południowa i narożnik południowo-zachodni

Relikty południowej ściany nawy kościoła zachowały się na odcinku długości niecałych 10 m, do wysokości max. 4,7 m w narożniku południowo-zachodnim. Na styku ściany południowej i zachodniej zachowała się diagonalna przypora, analogiczna do tej w narożniku północno-zachodnim (fot. 11).

W południowym murze nawy świątyni zachowały się relikty dwóch otworów okiennych oraz portalu wejściowego. Jeśli chodzi o otwory okienne to w przypadku pierwszego zachowały się fragmenty obu ościeży (fot. 12), a drugiego tylko jedno, ale o wysokości ok. 150 cm (fot. 15). Ościeża były rozgłifione w obu kierunkach i wykonane z cegły palcowanej o wymiarach 27-28 x 12-12,5 x 9-10 cm. Z podobnej cegły wykonane

zostały ościeża portalu wejściowego (fot. 13). Nad otworem zastosowano również ceglane nadproże łukowe. Otwór zwężał się do wewnątrz, a na ościeżach zachowały się ślady po ścięciu jednej warstwy cegieł oraz negatyw po łuku (fot. 14). Na odcinku muru, gdzie znajdował się otwór wejściowy nie zachowało się północne lico ściany.

Ściana południowa i południowo-zachodni narożnik wykonane zostały podobnie jak przeciwległy mur nawy z kamienia polnego na zaprawie piaskowo-wapiennej, z wyjątkiem wspomnianych wcześniej ościeży otworów okiennych i drzwiowych. Grubość muru określono w przybliżeniu na 1 m.

WIEŻA

Mury wieży kościoła tworzą w rzucie kształt zbliżony do kwadratu o wymiarach 504 x 495 cm. Ich grubość wynosi 120-135 cm. Zachowały się na wysokość ok. 14 m. Na wysokości ok. 1 m powyżej poziomu gruntu po stronie południowej, zachodniej i północnej zaobserwowano odsadzkę szerokości 12 cm. Mury wykonano z cegły palcowanej o wymiarach 27-28,5 x 12,5-13 x 7-8 cm i większych otoczków, układanych na zaprawie piaskowo-wapiennej z dużą ilością piasku. Nie wymurowano ich w konkretnym warku – układ cegieł jest bardzo chaotyczny, a mur sprawia wrażenie wykonanego nieprofesjonalnie. Można gdzieś tam zauważyć warstwy wyrównawcze.

Na zachodniej elewacji wieży, na wysokości ok. 3,6 m i 9,3 m powyżej poziomu terenu wystąpiły dwa wąskie, prostokątne, rozglifione otwory okienne zwieńczone nieco powyżej niewielkimi łukami (fot. 3). Inny otwór znajduje się na przeciwległej, wschodniej elewacji wieży, jednakże ten pełnił raczej funkcję wejścia umożliwiającego komunikację wieży z poddaszem nad nawą. Został on zwieńczony podwójnym łukiem. Na tejże elewacji na wysokości ok. 470 cm i 500 cm wystąpiły dość nierówne odsadzki. Ta położona niżej z całą pewnością wyznacza wysokość korony murów nawy. Nie widać natomiast żadnych śladów po przywieraniu szczytu dachu do wieży. Na wszystkich elewacjach wieży wystąpiły liczne otwory machulcowe (niektóre wtórnie zamurowane) oraz pięć otworów w elewacji wschodniej związanych z całą pewnością z konstrukcją empory/chóru (fot. 23). Mury wieży zostały dostawione do strzępi ściany zachodniej nawy kościoła.

Otwór wejściowy prowadzący do wieży z poziomu terenu zlokalizowany był od strony południowej. Nad nim zachowała się belka nadprożowa oraz wnęka po tablicy inskrypcyjnej (fot. 17). Wewnątrz wieży widoczne są liczne otwory po belkach stropowych, wyznaczających kolejne kondygnacje (fot. 18-19).

KAPLICA GROBOWA - MAUZOLEUM

Relikty tej budowli zlokalizowane są we wschodniej części dawnej świątyni – mniej więcej w miejscu dawnego prezbiterium. Obiekt w rzucie ma kształt prostokąta o wymiarach 659 x 940 cm. Ściany zostały wymurowane z ciosów z kamienia polnego na zaprawie wapiennej z drobinami tłuczniwa kamiennego w spoinach (fot. 30) oraz z cegły ręcznie formowanej o wymiarach 29-31 x 14,5-15 x 7-7,5 w wątku kowadełkowym. Mury mają grubość 95 cm i zachowały się na wysokość prawie 7 m.

Na wysokości 30-40 cm powyżej poziomu terenu wystąpiła odsadzka. Wszystkie elewacje zostały zwieńczone gzymsem ceglany, powyżej wznoszą się kolejne warstwy ciosów kamiennych. W centralnym punkcie każdej ze ścian znajdują się szeroko rozglifione, ostrołukowe wnęki. Dwie z nich (północna i wschodnia) są całkowicie zamurowane przypominając blendy, kolejna (zachodnia) posiada niewielki otwór, natomiast w ścianie południowej otwór o tym samym kształcie pełni funkcję wejścia do kaplicy. W nim zachowały się pozostałości drewnianych drzwi obitych blachą (fot. 29).

Wewnątrz zachowały się fragmenty sklepienia krzyżowego, rozmieszczonego w centralnym punkcie kaplicy. W północno-zachodnim narożniku, nad sklepieniami widoczny jest prostokątny otwór – być może wentylacyjny (fot. 28). Pod południową częścią budowli znajduje się krypta. Jest ona sklepią kolebkowo, wykonana z cegły analogicznej do tej w murach kaplicy, układanej wozówkowo. W zachodniej i wschodniej ścianie zlokalizowane są nierozglifione otwory wentylacyjne z ukośnymi parapetami, natomiast po północnej stronie niewielka luneta, która częściowo się zawaliła i dzisiaj pozwala na dostęp do podziemnej części kaplicy grobowej (fot. 26).

Tablica pomiarów cegieł w murach wybranych kościołów

Lokalizacja kościoła	Część	Chronologia	Długość [cm]	Szerokość [cm]	Wysokość [cm]
Wyszanów	Mauzoleum		29-31	14,5-15	7-7,5
	Krypta		28-30		7-8
	Wieża		27-28,5	12,5-13	7-8
	Otwór wejściowy		27-28	12-13	9-10
	Otwory okienne		27-28	12-12,5	9-10
	Przypora prezbiterium		27,5-28	12-12,5	8-9
Jaczów	Prezbiterium cz. N	XIII wiek	25-26	12-12,5	8-9
	Wieża	XIV wiek	26,5-28	12-12,5	8-9
	Prezbiterium cz. S	XV wiek	26-27	12,5-13,5	7,5-8,5
	Kruchta	XVI wiek	28-29	12	8-9
Żukowice	Prezbiterium	XV wiek	26-28	11,5-12,5	8-9,5
		XV wiek	26-27,5	11,5-12,5	7,5-8,5
Brzostów	Prezbiterium		28-29	13-14,5	8,5-9,5
	Wieża		26-27	11-12,5	7,5-8,5
Żabin		I ćw. XIV w.	22-24	10-11	7,5-9
Siedlnica	Prezbiterium		25,5-26	12-12,5	7,5-8,5
	Nawa		26-28,5	12,5-13	8-9,5
	Wieża	odbud. XIX w.	25-27	12-14	7-8
Wroniniec	Prezbiterium	1601-1603	29	13,5-14	7-8
	Nawa	1601-1603	28-29	13-14	6-7,5
	Wieża	1601-1603	28-29	13-14	6-7,5
	Mauzoleum	1778 r.	28-29	14-14,5	6-7
Krzeptelów	Wieża	pocz. XVI w.	27,5-29	13-14	8-9
	Kaplica	1599 r.	30-32	14-15	7-8
	Prezbiterium (dobudowane)	1599 r.	29-33	14-15	7-8
Dębowa Łęka	Prezbiterium	I poł. XV w.	28-29	13-14	8-9
	Nawa	II poł. XVI w.	30-31	14-14,5	9-9,5
Zbarzewo	Prezbiterium	1470 r.	29	13-14	7-8
	Nawa	przebud. XVI w.	27-28	12-14	7,5-8,5
Jędrzychowice	Prezbiterium	XIV w.	27-29	13-14	9-10
	Nawa	XIV w.	27-28,5	12,5-14	9-10
	Akrystia	XIV w.	27,5-28,5	13-14	9-10
	Wieża	XIV w.	27-28	13-14	9-10
Nielubia	Prezbiterium	XV w.	29-30	13-14	9-10
	Przypora				
	Wieża	XV w.	28-29	12-13,5	8-8,5

6. ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE

W ramach analizy stratygraficznej przeprowadzonej podczas badań architektonicznych ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszczanowie wyróżniono 3 fazy budowlane, które związane były z przemianami zabudowy wzgórza, zlokalizowanego w centralnym punkcie miejscowości.

FAZA I (I. poł. XV w.)

Pierwsza faza związana jest z budową prawdopodobnie pierwszego murowanego kościoła parafialnego w Wyszczanowie. Wcześniej, już w XIV w. musiał zapewne w tym miejscu istnieć kościół drewniany, gdyż pierwsza wzmianka o jego poświęceniu pochodzi z roku 1376.

Wyniki badań architektonicznych wykazały, iż podczas tej fazy budowlanej powstał niewielki, jednonawowy kościół gotycki w stylu wiejskim z prostokątnym, węższym od nawy prezbiterium i diagonalnymi przyporami w narożnikach oraz zakrystią. Mury budowli zostały wymurowane praktycznie w całości z kamienia polnego układanego z zastosowaniem warstw wyrównawczych, na zaprawie piaskowo-wapiennej ze znacznym udziałem wapna. Gotycką cegłę „palcówkę” użyto jedynie do wymurowania ościeży otworów okiennych i drzwiowych oraz niewielkiej wnęki w północno-wschodniej przyporze prezbiterium.

Prezbiterium miało kształt prostokąta o wymiarach 6,3 x 7,7 m. W narożnikach znajdowały się diagonalne przypory. Bardzo prawdopodobne jest, że pod dawnym ołtarzem znajdowała się krypta. Od północy do prezbiterium zapewne dostawiona była zakrystia, która musiała powstać wraz z budową całej budowli. Jej prawdopodobne wymiary wynoszą 5,9 x 4,8 m. Prezbiterium było zapewne sklepione, o czym może świadczyć wzmianka w wizytacji z 1687 r. wspominająca o „sklepionej kaplicy z wymurowanym ołtarzem”, na którą z dużym prawdopodobieństwem po spaleniu kościoła zaadaptowano właśnie tę część kościoła.

Prostokątna nawa miała wymiary ok. 13 x 11,5 m, lecz jej rzut nie był całkowicie regularny. Dłuższe, przeciwległe ściany północna i południowa nie były względem siebie w pełni równoległe – ta pierwsza była odsunięta na północ o ok. 4°. W narożniku północno-zachodnim i południowo-zachodnim zastosowano diagonalne, kamienne skarpy. W ścianie południowej umiejscowione były dwa otwory okienne z ceglanyymi ościeżami, prawdopodobnie ostrołukowe. Między tymi otworami zlokalizowany był portal wejściowy, również z ceglanyymi ościeżami i łukowym nadprożem. Pierwotnie świątynia mogła mieć

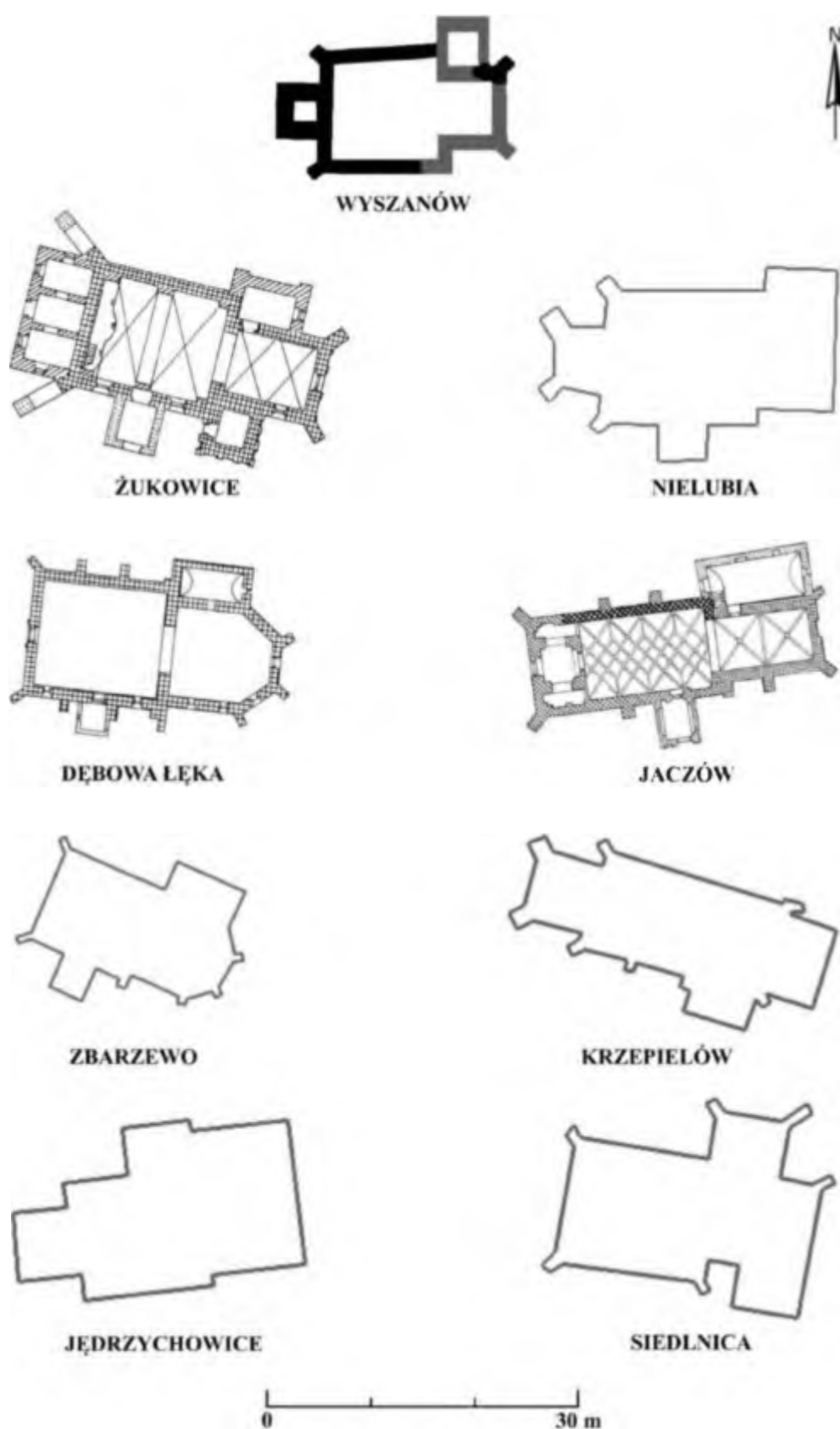

jeszcze jeden otwór drzwiowy w ścianie zachodniej, w miejscu w którym później dobudowano wieżę. Nie wiadomo, czy w ścianie północnej umieszczono otwory okienne, choć istnieje prawdopodobieństwo, że była ona ich pozbawiona, co często miało miejsce w przypadku innych kościołów z tego okresu na pograniczu Wielkopolski i Dolnego Śląska (np. Zukowice, Nielubia, Dębowa Łęka).

Świątynia pierwotnie zapewne nie posiadała wieży, co było dość częste w przypadku kościołów wiejskich (Dębowa Łęka, Zbarzewo). Do znacznej części z nich (Nielubia) dopiero później ją dobudowano i tak zdecydowanie było w przypadku Wyszanowa.

Określenie chronologii bezwzględnej dla szczątkowo zachowanego obiektu architektury sakralnej jest bardzo trudne. W tym przypadku prócz wnikliwej obserwacji poszczególnych elementów, należy przede wszystkim powołać się na analogie do innych kościołów w promieniu kilkudziesięciu kilometrów.

Najbardziej prawdopodobnej jest, iż ta faza budowlana, w trakcie której powstał zapewne pierwszy murowany kościół w Wyszanowie, miała miejsce w I poł. XV w. Przemawia za tym sposób murowania – zastosowana zaprawa z dużymi grudkami wapna jest charakterystyczna dla budownictwa na Dolnym Śląsku w tym okresie. Wymiary cegły zastosowane do wymurowania ościeży otworów okiennych i drzwiowych są bardzo zbliżone do tych zastosowanych w murach kościołów w Dębowej Łęce, Jędrzychowicach oraz Nielubi, których datowanie określa się na początek XV w. Również charakterystyczne spoiny z drobinami cegieł i małymi kamyczkami, do dziś są zachowane na licach ścian niektórych kościołów (Nielubia, Jędrzychowice). W rzucie kościół św. Michała w Wyszanowie bardzo przypomina świątynie w Zukowicach (przed rozbudową), Nielubi czy Dębowej Łęce, np. jeśli chodzi o lokalizację zakrystii czy proporcje poszczególnych części, choć patrząc na wymiary był on zapewne jednym z mniejszych kościołów w okolicy w tamtym czasie.

II. 1 Rzut zrekonstruowanego rzutu kościoła św. Michała w Wyszanowie w zestawieniu z rzutami wybranych świątyń z tego okresu (źródło: Pilch, J. Kowalski S., Leksykon zabytków Pomorza Zachodniego i ziemi lubuskiej, 2012; Pilch, J. Leksykon zabytków architektury Dolnego Śląska, 2005; lokalne portale mapowe.)

FAZA II (I poł. XVI w.)

Z drugą fazą budowlaną związana jest rozbudowa gotyckiej świątyni o najlepiej zachowany jej element – ceglana wieża. Dobudowano ją do nawy od strony zachodniej. W tym celu wyburzono środkową część jej zachodniego muru, choć nie można wykluczyć, że ściana ta mogła ulec wcześniej częściowej destrukcji i dlatego zdecydowano o dostawieniu jej do strzępi ścian nawy. Nie była ona bezpośrednio skomunikowana z pozostałą częścią kościoła – główne wejście do wieży znajdowało się od zewnątrz, a niewielki otwór we wschodniej elewacji prawdopodobnie zapewniał jedynie dostęp do poddasza.

Wieżę wybudowano z cegły palcowanej oraz miejscowo kamienia na dość sypkiej, piaskowo-wapiennej zaprawie. Nie stosowano konkretnego wątku ceglanego, również odsadzki nie zostały wymurowane zbyt regularnie, a co za tym idzie elewacje musiały być od początku przeznaczone pod położenie na nich tynków i zapewne musiało tak być. Wzmianki przedwojenne opisują, jakoby wieża miała być pokryta techniką sgraffito², jednak na żadnym fragmencie lica murów nie zachowały się ślady tynku.

14-metrowa, założona na planie kwadratu o grubych murach wieża musiała z całą pewnością pełnić funkcję dzwonnicy. Świadczyć o tym mogą m.in. otwory po belkach konstrukcji służącej nie tylko do podtrzymywania kolejnych kondygnacji wraz ze schodami, ale również dzwonu. Drugą, ale na pewno nie drugorzędną funkcją była ta związana z obronnością. Wysoki słup z pewnością pozwalał na bardzo dobrą obserwację okolicy, dwa wysokie, wąskie okienka na obronę czynną (ostrzał), a grube mury dodawały charakteru refugialnego. Fakt ten mógł mieć wpływ na wydarzenia z czasu wojny 30-letniej, kiedy to świątynia została spalona.

Budowa tego elementu świątyni musiała mieć miejsce w okresie wczesnonowoczesnym (I. poł. XVI w.). Mimo, iż swoją formą (kształtem) przypomina wieże kościelne powstałe w wielu okolicznych miejscowościach w średniowieczu (Brzostów, Nielubia), nie posiada tak charakterystycznych elementów jak przypory czy regularny wątek gotycki. Zastosowana cegła palcowana nie posiada zbyt wielu analogii – podobnej użyto w XVI-wiecznej przebudowie nawy kościoła w Zbarzewie. Ceglano-kamienny sposób murowania lica bardzo mocno przypomina ten stosowany w wieży kościoła św. Marcina w Krzepielowie z pocz. XVI

² Lutsch, H. *Die Kunstdenkmäler des Reg. - Bezirks Liegnitz*. Breslau 1891; Hoffmann, H. *Die katholischen Kirchen des Landkreises Glogau*, Breslau 1937, s. 211.

w W przedwojennych publikacjach jako okres powstania wieży podaje się również wiek XVI za sprawą wspomnianego już wcześniej potencjalnego zastosowania techniki sgraffito na licach murów³. Wszystko wskazuje zatem, iż dobudowa wieży do kościoła św. Michała w Wyszanowie miała miejsce w I poł. XVI, choć nie można wykluczyć, iż jej budowa trwała dłużej. Na dokładne określenie chronologii jej powstania pozwolić mogłyby m.in. badania dendrochronologiczne próbki drewna z belki nadprożowej w otworze wejściowym.

FAZA III (I. poł. XIX w.)

Ostatnia faza budowlana związana jest prawdopodobnie ze zburzeniem części zachowanych relikwów prezbiterium i budową kaplicy grobowej (mauzoleum) wraz z kryptą. Pozostała część murów świątyni została wówczas prawdopodobnie poddana niewielkim reparacjom i zabezpieczona jako romantyczna i malownicza trwała ruina.

Budynek kaplicy posadowiono zapewne częściowo na fundamentach prezbiterium kościoła św. Michała, na co wskazuje jej rozplanowanie względem rzutu zachowanych relikwów świątyni. Lokalizacja mauzoleum uwarunkowana została również umiejscowieniem krypt. Pierwsza musiała istnieć zapewne już od średniowiecza pod prezbiterium, drugą dostawiono do jej południowej ściany w związku z budową budynku kaplicy, której mury mogą wyznaczać obrys obu krypt. Tej hipotezy nie można jednak potwierdzić bez przeprowadzenia badań archeologicznych podziemnych partii budynku mauzoleum i ich dokładnej inwentaryzacji. W tym momencie wejście do otwartej przez lunetę krypty grozi zawaleniem jej kolebkowego sklepienia.

Kaplicę grobową wybudowano w stylu neogotyckim z zastosowaniem cegły ręcznie formowanej w narożnikach, obramowaniach otworów, zwieńczeniach i sklepieniach oraz łamanego, polnego kamienia. Z relacji mieszkańców z pierwszych lat po przybyciu na te tereny wynika, że wówczas kaplica posiadała jeszcze dach z blachy cynowej, deskowany, posadowiony na partiach kamiennych, których fragment zachował się do dziś w elewacji południowej budowli. Wnętrze przykryto sklepieniem krzyżowym na planie kwadratu, nieco wydłużonym na jednej z osi, co przypomina nieco barokowe lunety (il. 2). Posadzkę wykonano zapewne z cegły lub kształtek ceglanych, co widać nieco nad wypruciem w luncie, prowadzącym do krypty.

³ Lutsch, H. *op. cit.*

Budowla powstała na przykościelnym cmentarzu, na którym z dużym prawdopodobieństwem wciąż jeszcze chowano zmarłych, zarówno katolików jak i ewangelików. Jak wspominają przedwojenne źródła niemieckojęzyczne⁴, mauzoleum zostało wybudowane przez właścicieli wyszanowskiego majątku, nikt nie podaje jednak z którego rodu. Ostatni właściciele Wyszanova, rodzina Gilka-Bötzow (lata 1864-1945) swoje mauzoleum posiadali we wschodniej części parku pałacowego (istnieje do dziś). Wczesniejszy właściciel, Friedrich Wilhelm von Egloffstein⁵ zakupił majątek między 1842, a 1845 r., lecz i jego rodzina posiadała swój grobowiec we wspomnianym parku, w jego centralnej części⁶. Bardziej prawdopodobnie jest, iż kaplicę grobową przy kościele św. Michała wybudował Graf von Potworowsky⁷, który był w posiadaniu dóbr wyszanowskich w latach 30 i we wczesnych latach 40 XIX w. a groby jego rodziny według wspomnień potomków późniejszych dziedziców miały się znajdować właśnie w obrębie cmentarza przykościelnego⁸. Nie można jednak wykluczyć, że mauzoleum wybudowano na samym początku XIX w. dla rodziny von Logau, której przedstawiciele zniszczone płyty grobowe wciąż jeszcze można znaleźć wokół ruin świątyni (Anna Teresa von Logau zmarła w 1807 r.⁹).

Architektura budowli najbardziej odpowiada wzorcom stosowanym w I poł. XIX w. Zastosowana cegła (wymiały, sposób wykonania) jest powszechnie spotykana w wielu budowlach na pograniczu Wielkopolski i Dolnego Śląska, które powstały od początku XIX stulecia, aż do lat 70, kiedy to upowszechniło się zastosowanie cegły maszynowej. Wszystkie zebrane informacje wskazują zatem, iż budynek kaplicy grobowej wraz z kryptą musiał powstać w przeciągu pierwszych czterech dekad XIX w., choć i to należałoby potwierdzić bardziej wnikliwą kwerendą archiwalną lub badaniami archeologicznymi.

⁴ Hoffmann, H. *Die katholischen Kirchen des Landkreises Glogau*, Breslau 1937, s. 211.

⁵ Knie, J. G., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuss. Provinz Schlesien: nebst beigefugter Nachweisung von der Eintheilung des Landes nach den Bezirken der drei königlichen Regierungen, den darin enthaltenen Fürstenthümern und Kreisen, mit Angabe des Flächeninhaltes, der mittlern Erhebung über die Meeresfläche, der Bewohner, Gebäude, des Viehstandes usw.* - 2. verm. u. verb. Aufl. 1845;

⁶ Gilka-Bötzow, E. *Erinnerungen an Schwusen*. *Neuer Glogauer Anzeiger*, Nummer 7, 2012.

⁷ Wzmianki: 1830 - *Jahrbücher der preussischen Provinzial-Stände: eine Zeitschrift zur ...*, Tom 1 Lipsk 1832; 1833 - *Verhandlungen des Provinzial-Landtags des Herzogthums Schlesien, der ...*, Tom 4; 1840 - Streckfuss, K. *Der Preussen Huldigungsfest (Beilage A-K)*; 1841 - *Verhandlungen des Provinzial-Landtags des Herzogthums Schlesien, der ...*, Tom 6; 1842 - *Verhandlungen der Provinzial-Landtage in der preußischen Monarchie*, Tom 2.

⁸ Gilka-Bötzow, E. *op.cit.*

⁹ Hoffmann, H. *op. cit.* s. 212.

II. 2. Rekonstrukcja sklepienia kaplicy grobowej (mausoleum)

7. WNIOSKI KONSERWATORSKIE

W ramach badań architektonicznych ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszanowie przeprowadzono wnikliwą analizę materiałów archiwalnych, wielokrotne nieinwazyjne badania in-situ, analizy materiałów budulcowych i zapraw, sporządzono inwentaryzację obiektu, mapowanie ortofotograficzne 3D i wysokiej jakości serwis fotograficzny, co umożliwiło stworzenie następujących wniosków konserwatorskich

1. Badania architektoniczne pozwoliły na pozyskanie ogólnej wiedzy na temat chronologii poszczególnych partii murów kościoła św. Michała w Wyszanowie. Wiedzę tę mogłyby poszerzyć sondażowe badania archeologiczne, w ramach których możliwe byłoby odkrycie niewidocznych na powierzchni fragmentów świątyni i stworzenie dokładniejszej jej rekonstrukcji na potrzeby prac projektowych. Ponadto datę powstania wieży kościoła uściślić mogłoby pobranie próbki przekroju belki nad wejściem i wykonanie badania metodą dendrochronologiczną. Konieczne w przyszłości będzie również przeprowadzenie szerzej zakrojonej kwerendy archiwalnej, która w okresie prowadzenia niniejszych

- badan była znacznie utrudniona ze względu na ograniczenia spowodowane pandemią koronawirusa.
2. Relikty murów kościoła oraz kaplicy i jej wnętrza są w zaawansowanym stopniu pokryte korozją biologiczną i porośnięte różnego rodzaju chwastami, krzewami, a nawet małymi drzewkami **Powierzchnie murów oraz wnętrze zabytków powinny zostać oczyszczone z wszelkiej roślinności oraz zabezpieczone przez korozja i destrukcyjnym działaniem czynników naturalnych.**
 3. Duża część murów przeważnie kamiennych pozbawiona jest zaprawy, przez co kolejne otoczaki wypadają z lica. Aby temu zapobiec **należy miejscowo uzupełnić spoiny zaprawą na bazie wapna**
 4. Wody opadowe i wilgoć działają destrukcyjnie na zachowane zabytkowe mury. W przyszłym projekcie rewitalizacji reliktyw świątyni należy uwzględnić **odpowiedni rodzaj zabezpieczenia przede wszystkim kaplicy oraz więzy**. W przypadku mauzoleum w projekcie warto podkreślić sklepienie krzyżowe, niekoniecznie je odbudowując, ale np. zaznaczając linie jego przebiegu
 5. Obligatoryjnie należy wykonać **projekt prac konserwatorskich i ekspertyzę w zakresie stanu zachowania reliktyw**
 6. Wewnątrz kaplicy, pod jej posadzką zlokalizowana jest krypta, do której prowadzi rozkopany otwór przez lunetę. W krypcie znajdują się fragmenty drewna z trumien, okien i drzwi oraz m.in. pojedyncze kości ludzkie. Wnętrze kaplicy i krypty **powinny zostać uporządkowane pod ścisłym nadzorem archeologicznym oraz z udziałem antropologa**, ponieważ w gruzowisku zalegającym w partii podziemnej i naziemnej mogą znajdować się zabytki archeologiczne, fragmenty płyt grobowych i szczątki ludzkie pochodzące z krypty. Podczas prac należy dokonać **prób zarejestrowania posadzki kaplicy** i oceny jej stanu. Krypta **powinna zostać zinwentaryzowana, a otwór wejściowy do niej zabezpieczony**
 7. W różnych częściach reliktyw zachowały się elementy drewniane i metalowe. Należy je **zachować i poddać odpowiedniej konserwacji**, która zabezpieczy je przed dalszą destrukcją
 8. Na całym wzgórzu, na którym zlokalizowane są relikty kościoła św. Michała porozrzucane są fragmenty płyt grobowych **Powinny one zostać zebrane i zinwentaryzowane**. W przypadku tych bardziej zagłębionych należy je wydobyć

- w obecności archeologa nadzorującego prace. Po opracowaniu zbioru płyt z cmentarza przykościelnego warto wziąć pod uwagę ich **zabezpieczenie i ekspozycję** np. we wnętrzu odnowionej kaplicy.
9. Relikty nawy i prezbiterium kościoła proponuje się częściowo nadbudować podobnym rodzajem budulca przy zastosowaniu odpowiedniej zaprawy, natomiast niewidoczny przebieg dawnych murów, po bardziej szczegółowym rozpoznaniu poprzez badania archeologiczne zaznaczyć na powierzchni.
10. Stan wieży kościoła po zapewne wielu reparacjach i przedwojennych działaniach konserwatorskich jest względnie dobry. Wewnątrz zachowały się znaczne otwory po belkach. Z uwagi na położenie na wzgórzu nieopodal ujścia Baryczy do Odry warto wziąć pod uwagę adaptację tej 14-metrowej budowli na **punkt widokowy**. Tego typu adaptacje zabytkowych wież z powodzeniem przeprowadzono m.in. w miejscowościach Podgórk i Radomierz niedaleko Jeleniej Góry. Tego typu atrakcja byłaby ciekawą i oryginalną wizytówką regionu.
11. W przypadku wszelkich prac adaptacyjnych w przyszłości **należy zwrócić szczególną uwagę na zachowane elementy kościoła gotyckiego** takie jak otwory okienne, portal wejściowy, narożne przypory czy ceglana wnęka w jednej z nich – i uczytelnić je. W przypadku wieży podczas prac konserwatorsko-remontowych można rozważyć odsłonięcie zamurowanych otworów machulcowych, które nadają charakteru budowłom tego typu.
12. Przy obiekcie powinny zostać umieszczone tablice informacyjne o historii kościoła św. Michała, jego burzliwych dziejach i wyjaśniające, z jakimi zachowanymi elementami budowli mamy do czynienia. Teren powinien zostać **wyposażony w nowe ogrodzenie** oraz monitoring zabezpieczający przed kolejnymi aktami wandalizmu.

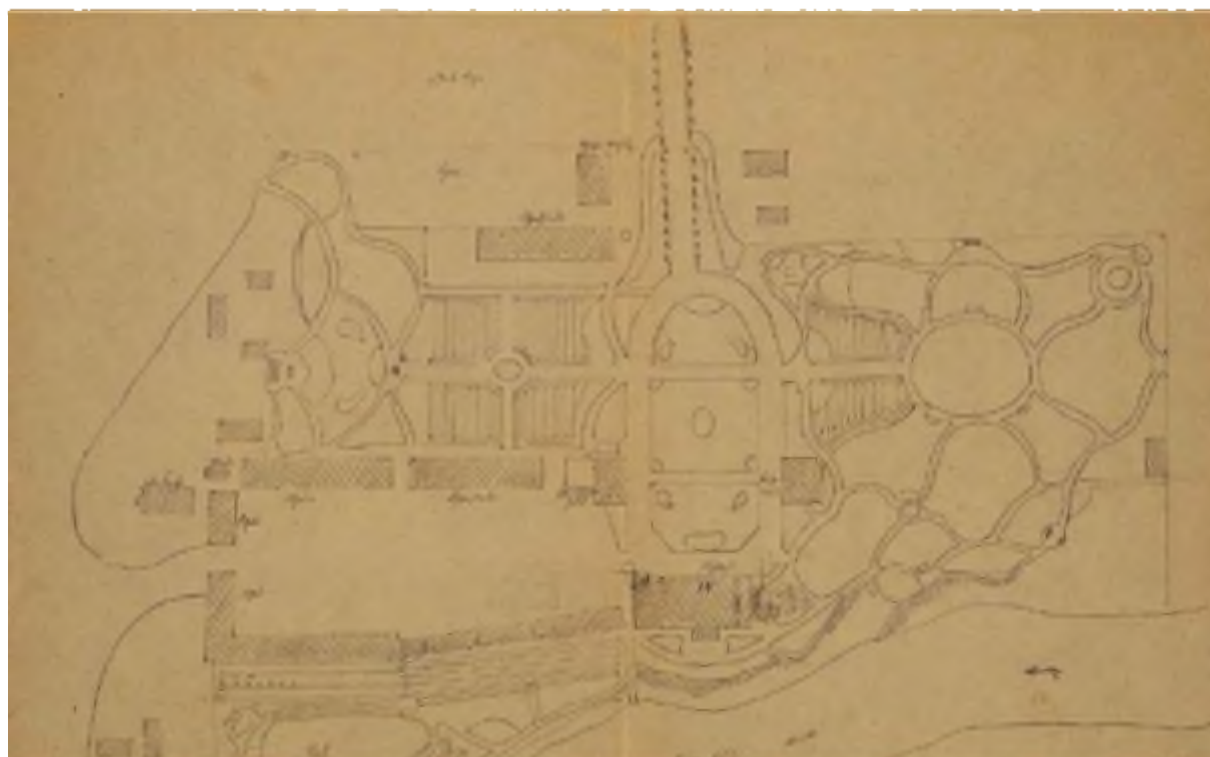
B. MATERIAŁY ARCHIWALNE

1 Mapa Księstwa Głogowskiego z 1750 r. Wyszanów oznaczony jako siedziba szlachecka.

2 Wyszanów na mapie Urmessstischblatt z 1824 r

3. Plan zagospodarowania terenu majątku z lat 40. XIX w. (aut. Carl Knoblauch). Kościół zaznaczony w zachodniej części jako „alte Kirche”.

4 Wyszanów na planie z 1930 r. z zaznaczonym przebiegiem nowego przebiegu drogi obok ruin kościoła św. Michała

5. Fragment plan katastralnego Wyszanowa z drugiej połowy lat 40. XX w. Zaznaczony zarys ruin kościoła

6. Pocztówka z panoramą Wyszanowa z początku XX w. W lewym górnym rogu widoczna wieża i relikty kościoła św. Michała

7 Pocztówka z początku XX wieku W prawym górnym rogu fragment ruin kościoła – portal wejściowy, okno, a w tle mury wieży

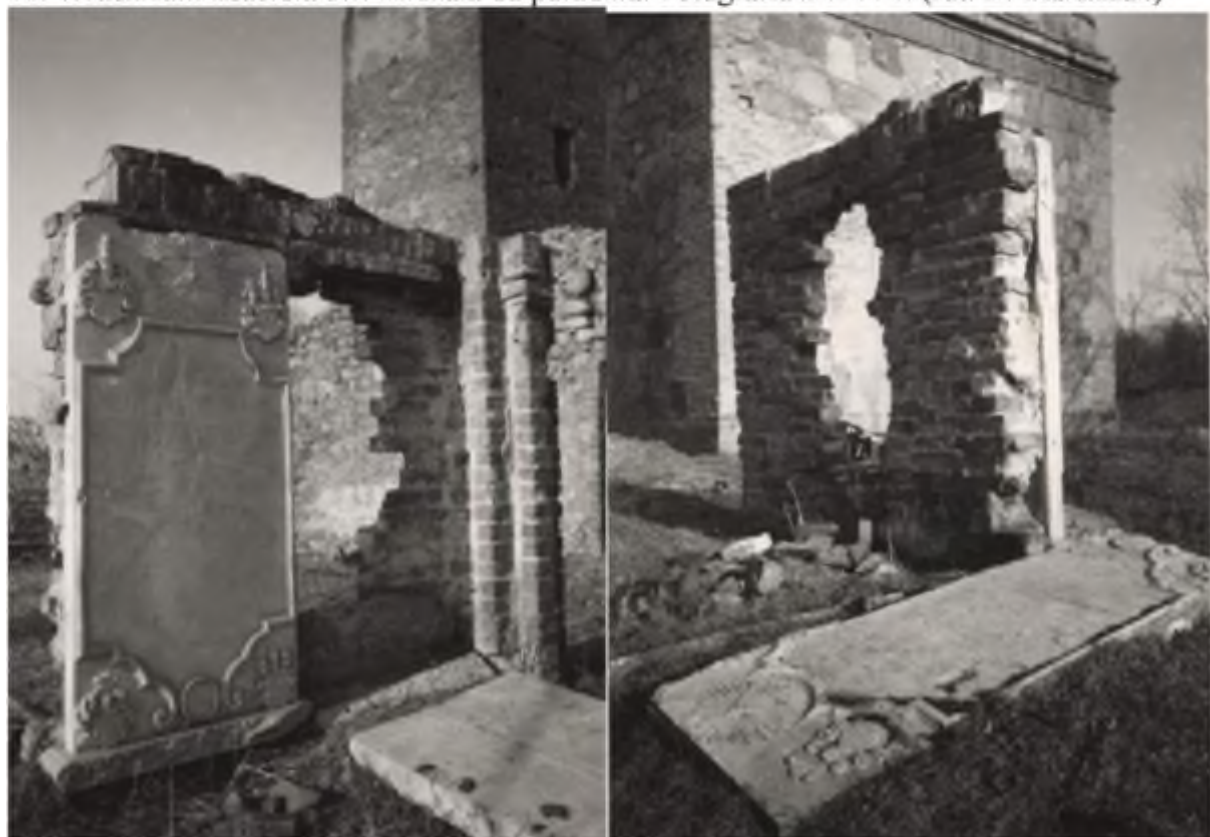
8 Pocztówka z ok 1910 r W prawym górnym rogu ruiny kościoła św. Michała widziane od północy.

9 Fragment pocztówki z dwudziestolecia międzywojennego. Widok wieży i reliktyw ścian nawy kościoła św. Michała od południowego zachodu.

10. Widok ruin kościoła św. Michała od południa. Fotografia z 1977 r. (fot. B. Marciniak)

11-12. Nieistniejąca już ściana, do której wtórnie domurowano płyty grobowe. Fotografie z 1977 r. (fot. B. Marciniak)

C. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA¹⁰

1. Ruiny kościoła św. Michała – widok z lotu ptaka

2. Ruiny kościoła św. Michała – widok od południa

¹⁰ Dokumentacja fotograficzna autorstwa: J. Drgas

3. Ruiny kościoła św. Michała – widok od zachodu

4. Ruiny kościoła św. Michała – widok od północy

5. Ruiny kościoła św. Michała – widok od wschodu

6. Fragment północno-wschodniego narożnika prezbiterium wnęka w przyporze

7 Fragment północno-wschodniego narożnika prezbiterium – strzępie prawdopodobnej wschodniej ściany zakrystii/kaplicy

8 Północno-zachodni narożnik nawy – struktura spoinowania oraz pozostałości tynku

9. Północno-zachodni narożnik nawy – styk z murem wieży

10. Północno-zachodni narożnik nawy – załamanie lica muru (prawdopodobna pozostałość zachodniej ściany zakrystii/kaplicy)

11. Południowo-zachodni narożnik nawy – diagonalna przypora

12. Południowa ściana nawy – pozostałości otworu okiennego

13. Południowa ściana nawy – pozostałości portalu wejściowego

14. Południowa ściana nawy – ścięte ościeże otworu wejściowego

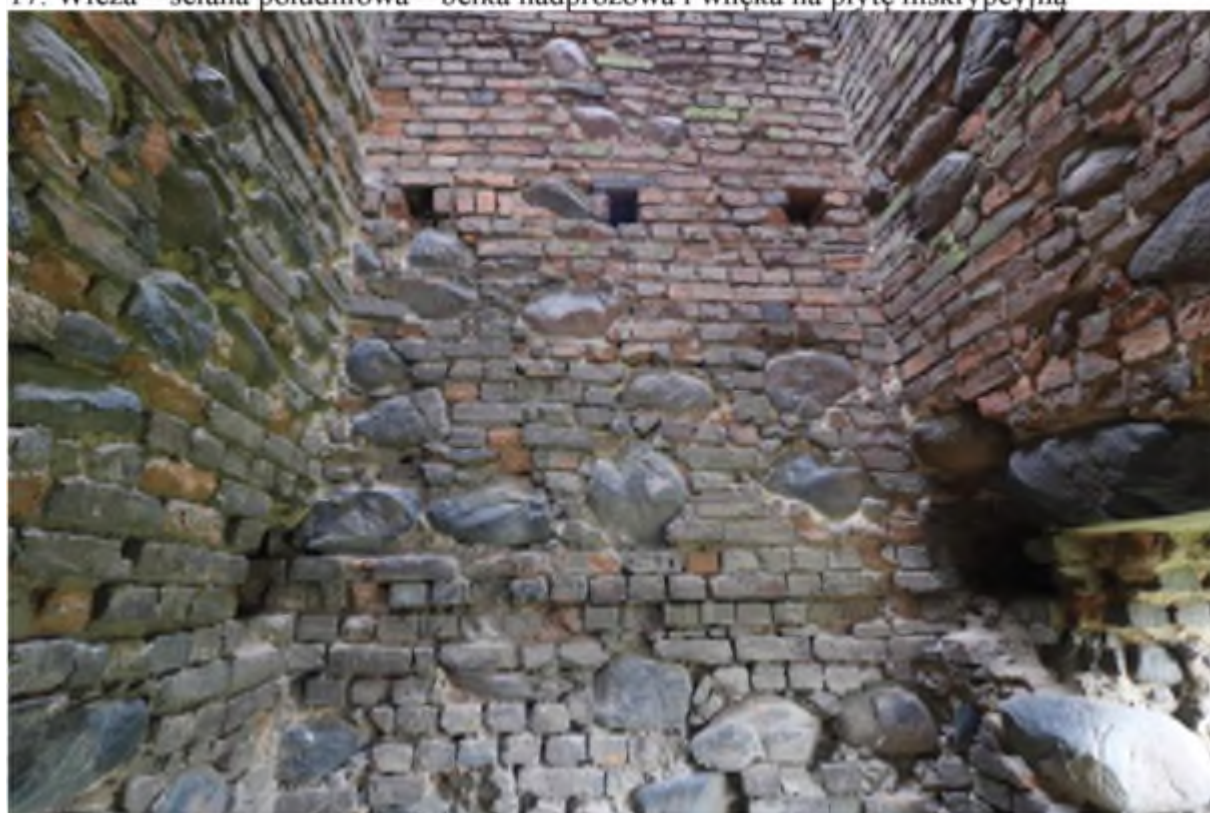
15. Południowa ściana nawy – pozostałości ościeża otworu okiennego

16. Narożnik wieży i nawy – przewiązanie murów

17. Wieża – ściana południowa – belka nadprożowa i wnęk na płytę inskrypcyjną

18. Wieża – otwory na belki stropowe w ścianie wschodniej

19. Wieża – otwory okienne w ścianie zachodniej

20. Wieża – ściana zachodnia – lico wewnętrzne

21. Wieża – ściana północna – lico wewnętrzne

22. Wieża – ściana wschodnia – lico wewnętrzne

23. Wieża – elewacja wschodnia – otwory na belki podtrzymujące empore/chór

24. Kaplica – ściana północna – lico wewnętrzne

25. Kaplica – ściana zachodnia – lico wewnętrzne

26. Kaplica – ściana południowa – lico wewnętrzne

27. Kaplica – ściana wschodnia – lico wewnętrzne

28. Otwór wentylacyjny w północno-zachodnim narożniku kaplicy.

29. Drewniane drzwi do kaplicy.

30. Zewnętrzne lico muru kaplicy

31. Fragment płyty grobowej, leżący nieopodal ruin kościoła św. Michała

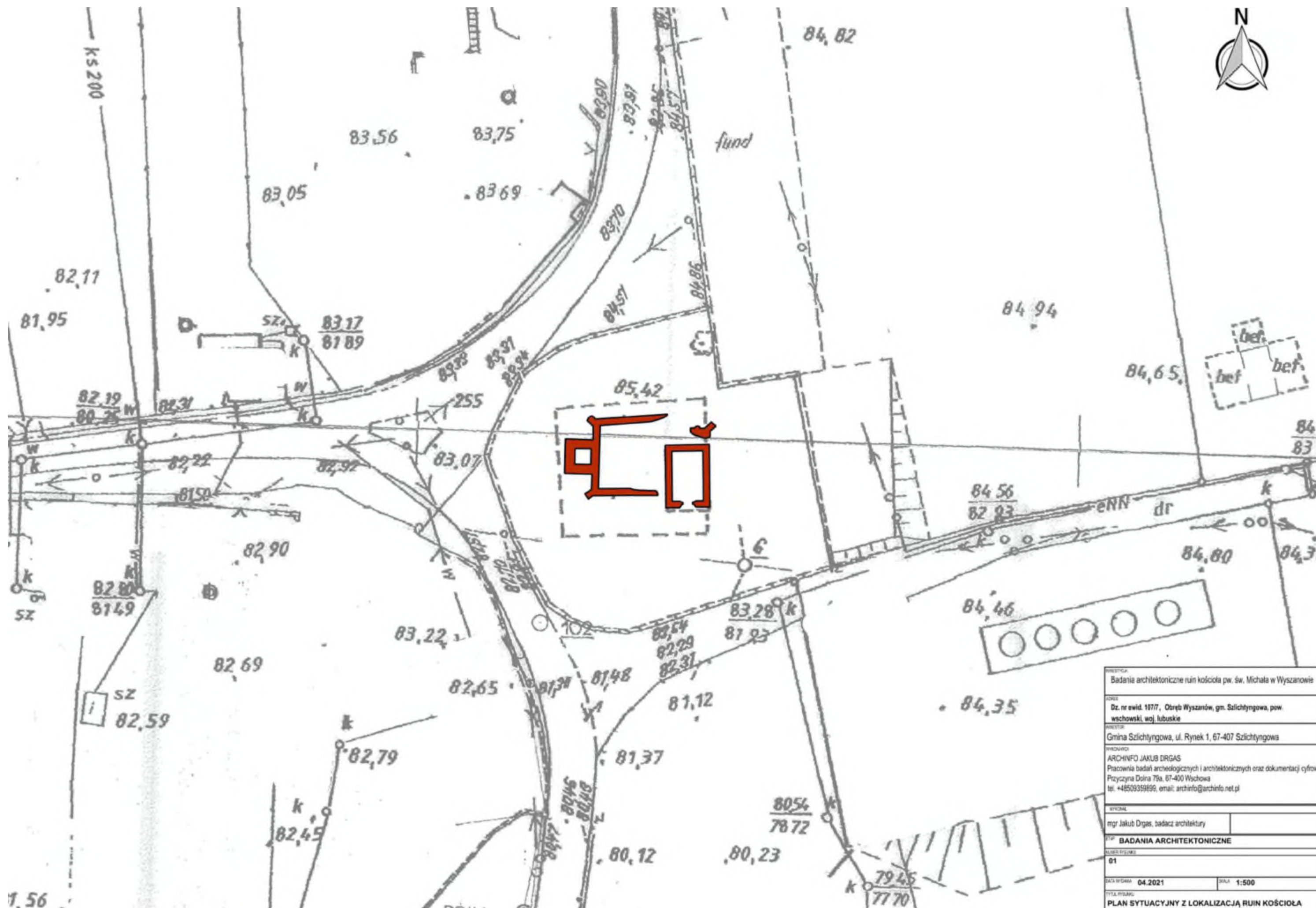

32. Fragment płyty grobowej Anny Teresy von Logau (z d. Zychlińskiej), znajdujący się wewnątrz kaplicy grobowej

D. CZĘŚĆ RYSUNKOWA

SPIS RYSUNKÓW

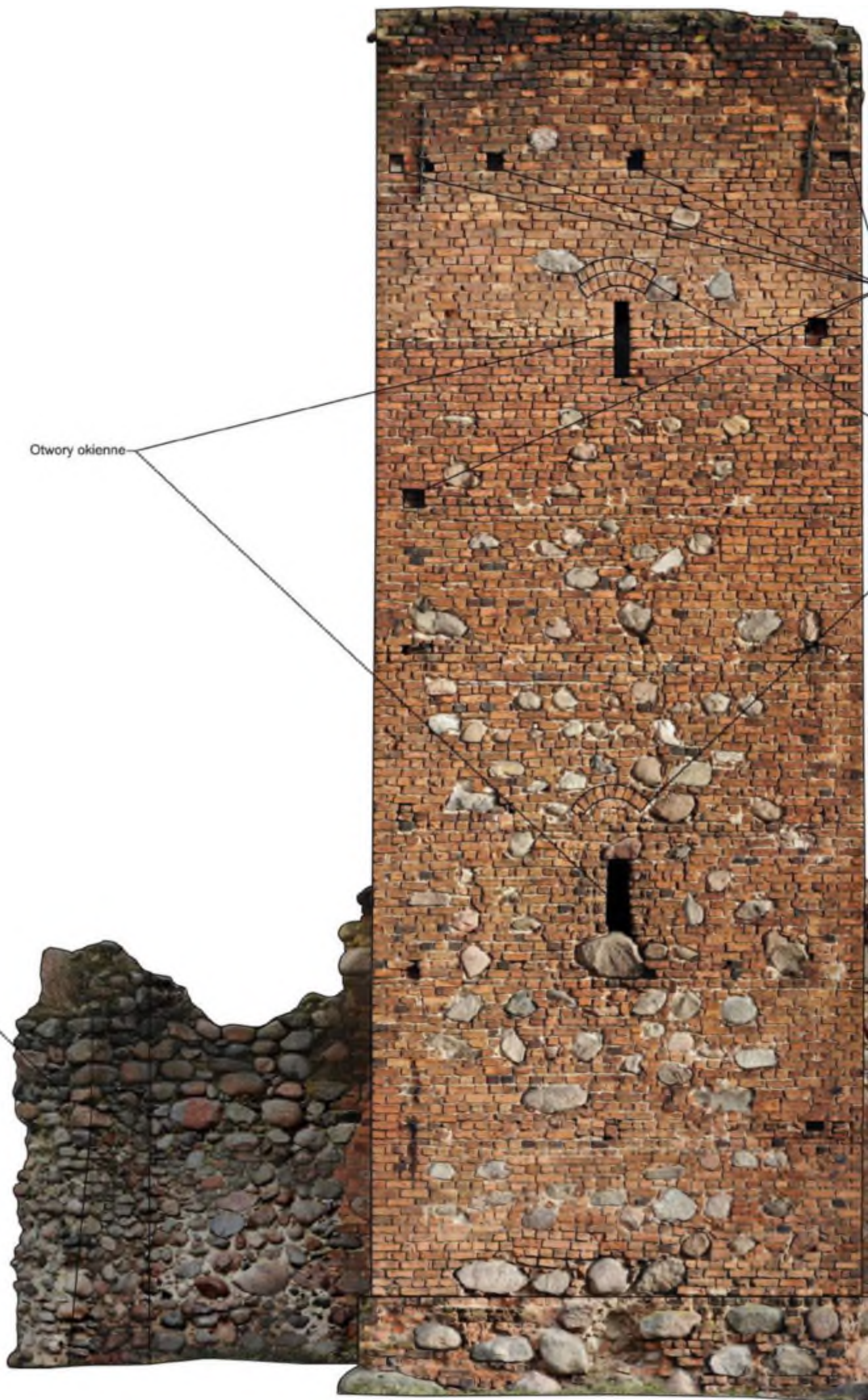
1. PLAN SYTUACYJNY Z LOKALIZACJĄ RUIN KOŚCIOŁA ŚW. MICHAŁA W WYSZANOWIE
2. RZUT ZACHOWANYCH RELIKTÓW. INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ
3. WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY W. INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ
4. WIDOK ELEWACJI WNEŹRZA RELIKTÓW OD STRONY E. INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ
5. WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY S. INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ
6. WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY E. INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ
7. WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY N. INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ
8. RZUT ZACHOWANYCH RELIKTÓW. ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE
9. WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY W. ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE
10. WIDOK ELEWACJI WNEŹRZA RELIKTÓW OD STRONY E. ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE
11. WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY S. ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE
12. WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY E. ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE
13. WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY N. ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE
14. PROBA REKONSTRUKCJI RZUTU KOŚCIOŁA ŚW. MICHAŁA W WYSZANOWIE W I POŁ. XVI W.

INWESTOR: Badania architektoniczne ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszanowie	
ADRES: Dz. nr ewid. 107/7, Otręb Wyszanów, gm. Szlichtyngowa, pow. wschowski, woj. lubuskie	
ADRESISTA: Gmina Szlichtyngowa, ul. Rynek 1, 67-407 Szlichtyngowa	
WYKONAWCA: ARCHINFO JAKUB DRGAŚ Pracownia badań archeologicznych i architektonicznych oraz dokumentacji cyfrowej Przyczyna Dolna 79a, 67-400 Wschowa tel.: +48509359699, email: archinfo@archinfo.net.pl	
SPECJAL: mgr Jakub Drgas, badacz architektury	
Tytuł: BADANIA ARCHITEKTONICZNE	
Numer rysunku: 01	
Data wydania: 04.2021	Skala: 1:500
Tytuł rysunku: PLAN SYTUACYJNY Z LOKALIZACJĄ RUIN KOŚCIOŁA ŚW. MICHAŁA W WYSZANOWIE	

Otwory okienne

Przypora

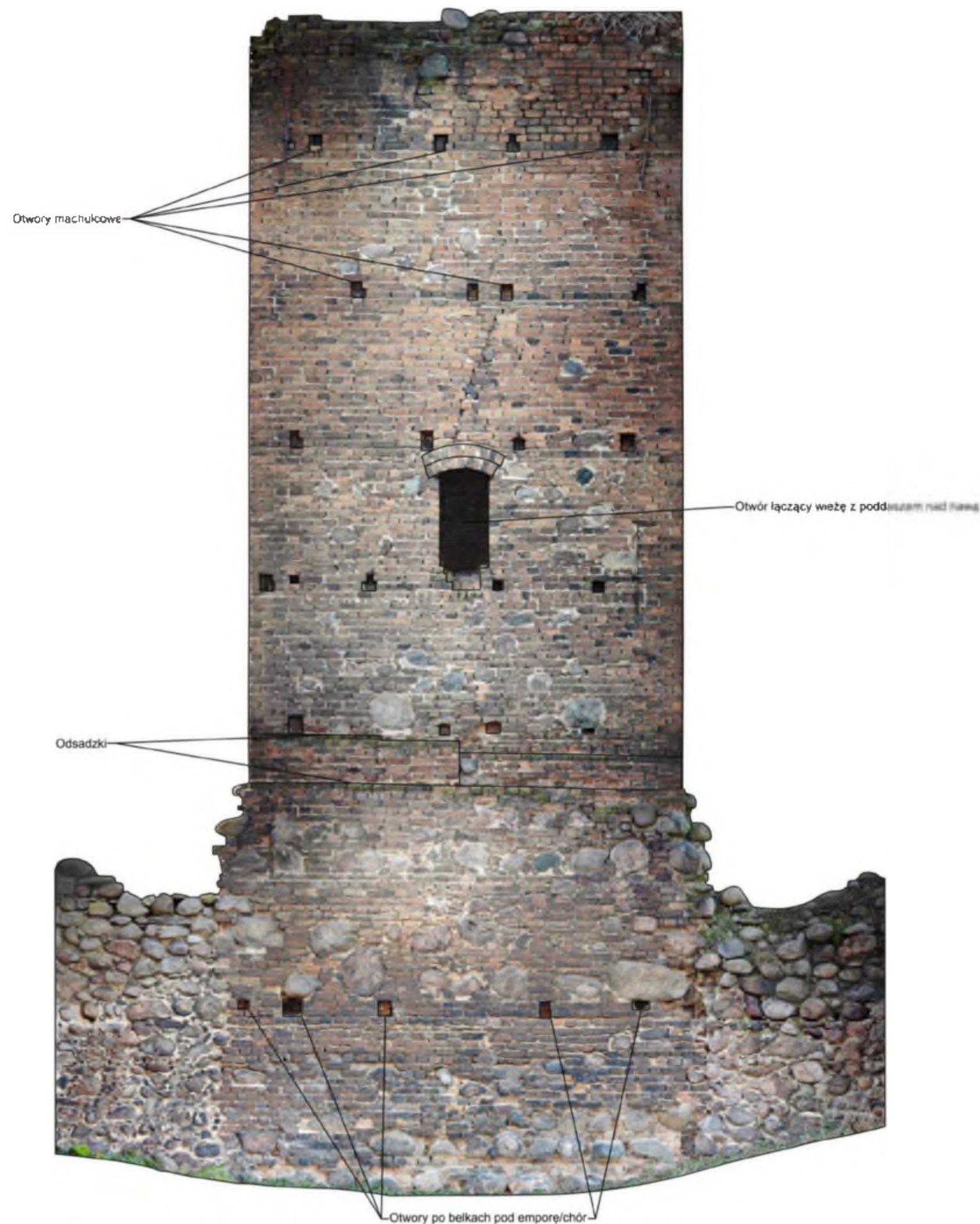

Otwory machulcowe

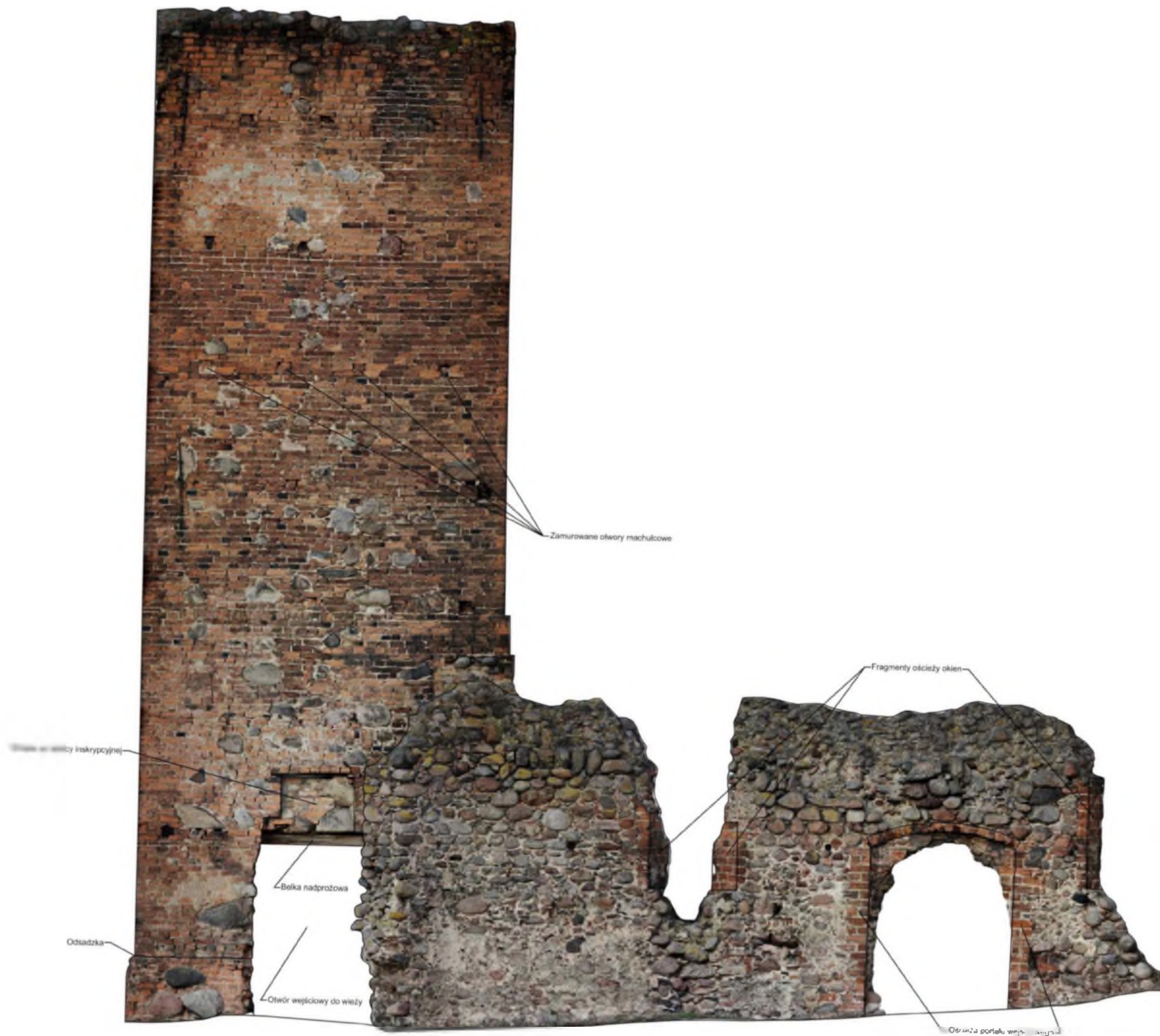
Lęki nad otworami okiennymi

Badania architektoniczne ruin kościoła par. św. Michała w Wyszczurkowie	
Ozn. nr ewid. 18717. Długość Wyszczurk gm. Szlachyngowa pow. wyszchurkowski, woj. lubelskie	
Gmina Szlachyngowa, ul. Rynek 1, 67-407 Szlachyngowa	
ARC/14FD JAKUB DRGAS Pracownia badań archeologicznych i archeologicznych oraz dokumentacji cyfrowej Przyczyna Długa 79a 62-400 Wschowa tel. +48509158895 email: archwob@archwob.net.pl	
mgr Jolanta Drgas, badacz architektury	
NADANIA ARCHITEKTONICZNE	
83	
04 2021 1:50	
WIDOK FOTOGRAFII RELIKTÓW OD STRONY W INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ	

<p>Badania architektoniczne ruin i obiektu pałacu w Wyszczawie</p>	
<p>Do projektu 1877, Odcinek Wyszczawa gm. Szlachyngowa pod oszczędnością woj. lubuskiego</p>	
<p>Gmina Szlachyngowa, ul. Rynek 1, 67-407 Szlachyngowa</p>	
<p>ARCHITEKT JANUB DRGAS Pracownia badań architektonicznych i architektury Przysięga Dobra 79a 67-407 Wyszczawa tel. +48500350095, email: architekto@architekto.net.pl</p>	
<p>mgr Janub Drgas, badacz architektury</p>	
<p>BADANIA ARCHITEKTONICZNE</p>	
<p>04</p>	
<p>04 2021 1:50</p>	
<p>WIDOK ELEWACJI WNETRZA REKONSTRUKCJA PO STRONIE F INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ</p>	

Badania architektoniczne mur kościoła pw. św. Michała w Wyszardowie	
Lp. 1	
Oz. nr ew. 16302. Chyba Wyszardów, gm. Szlichtyngowa, pow. węgrowski, woj. lubuskie	
Gmina Szlichtyngowa, ul. Rynek 1, 67-407 Szlichtyngowa	
ARCHITEKT JAKUB DĘGAS Pracownia badań architektonicznych, architektonicznych oraz dokumentacji cyfrowej Przyczyna Dolna 79a, 67-403 Włodowa tel. +48509359198, email architektoniczne@poczta.onet.pl	
mgr Jakub Dęgas, badacz architektury	
BADAŃ ARCHITEKTONICZNYCH	
05	
04.2021	1.50
WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY S INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ	

Przypora prezbiterium z cegłą wewnątrz

Badania architektoniczne ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszanowie	
Dz. nr ewid. 167/7, Olszyna Wyszanie gm. Szlichtyngowa pow. wschowski woj. lubuskie	
Gmina Szlichtyngowa, ul. Rynek 1, 67-407 Szlichtyngowa	
ARCH NFO JAKUB DRGAŚ Pracownia badań archeologicznych i architektonicznych oraz dokumentacji cyfrowej Przyczyna Dolna 79a 67-400 Wschowa tel. +48509255895, email: archnfo@archnfo.net.pl	
mgr Jakub Drgas, badacz architektury	
BADANIA ARCHITEKTONICZNE	
06	
data wykonania	04.2021
czas wykonania	1:50
WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY E INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ	

Wnęka w przyporze prezbiterium

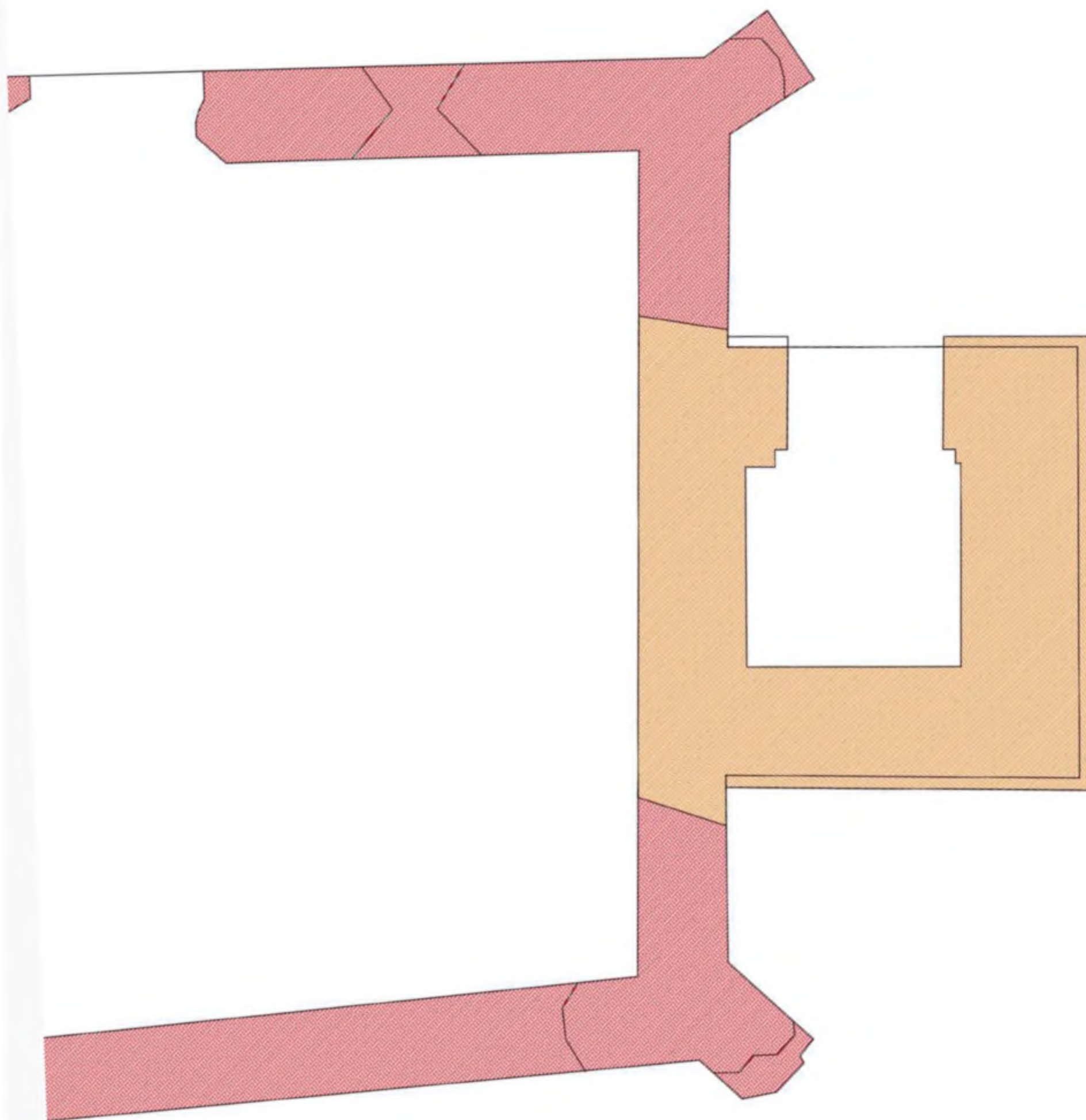
Strzępie ściany (prawdopodobnie zakrystii)

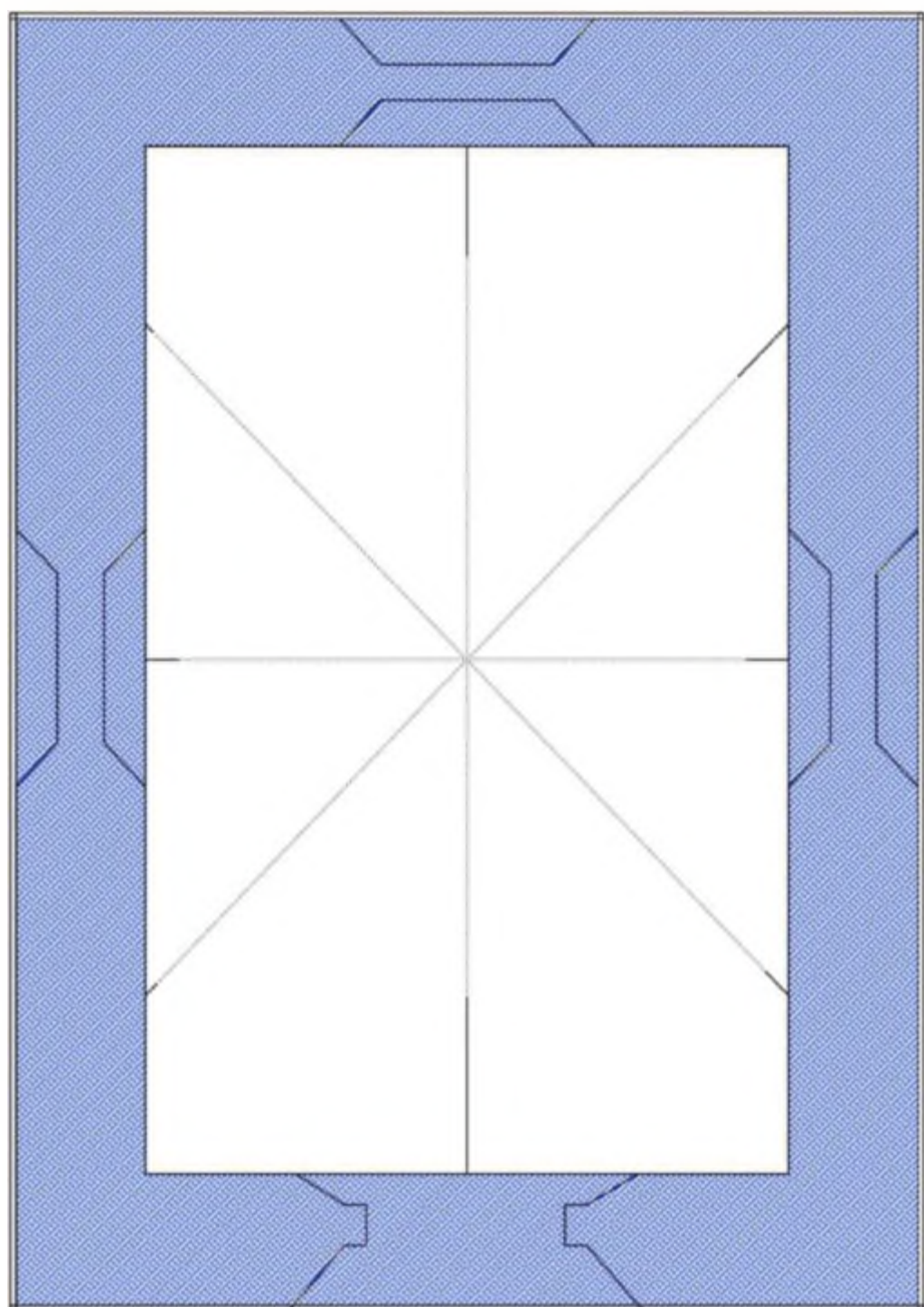

Odsadzka

Badania architektoniczne ruin kościoła pw. św. Mikołaja w Wyszatynie	
Data realizacji: 07.07.2021 Obiekt: Wyższe 49 Szachtyngowa pow. wschodni woj. lubuskie	
Gmina Szachtyngowa ul. Rynek 1, 67-401 Szachtyngowa	
ARCHITEKT: JAKUB DRGAŚ Prace: badania architektoniczne, plany i rzuty oraz dokumentacja, cyfrowanie Przyjęty Data: 17.04.2021 Wschodni tel. +48579359855 email: architekci@architekci.pl	
mgr Jacek Drgas badacz architektury	
BADANIA ARCHITEKTONICZNE	
07	
Data wykonania:	04.2021 1:50
WIDOK ELEWACJI RELIKWIÓW DO STRONY W INWENTARYZACJA WYNIKÓW BADAŃ	

FAZA I (I poł. XV w.)

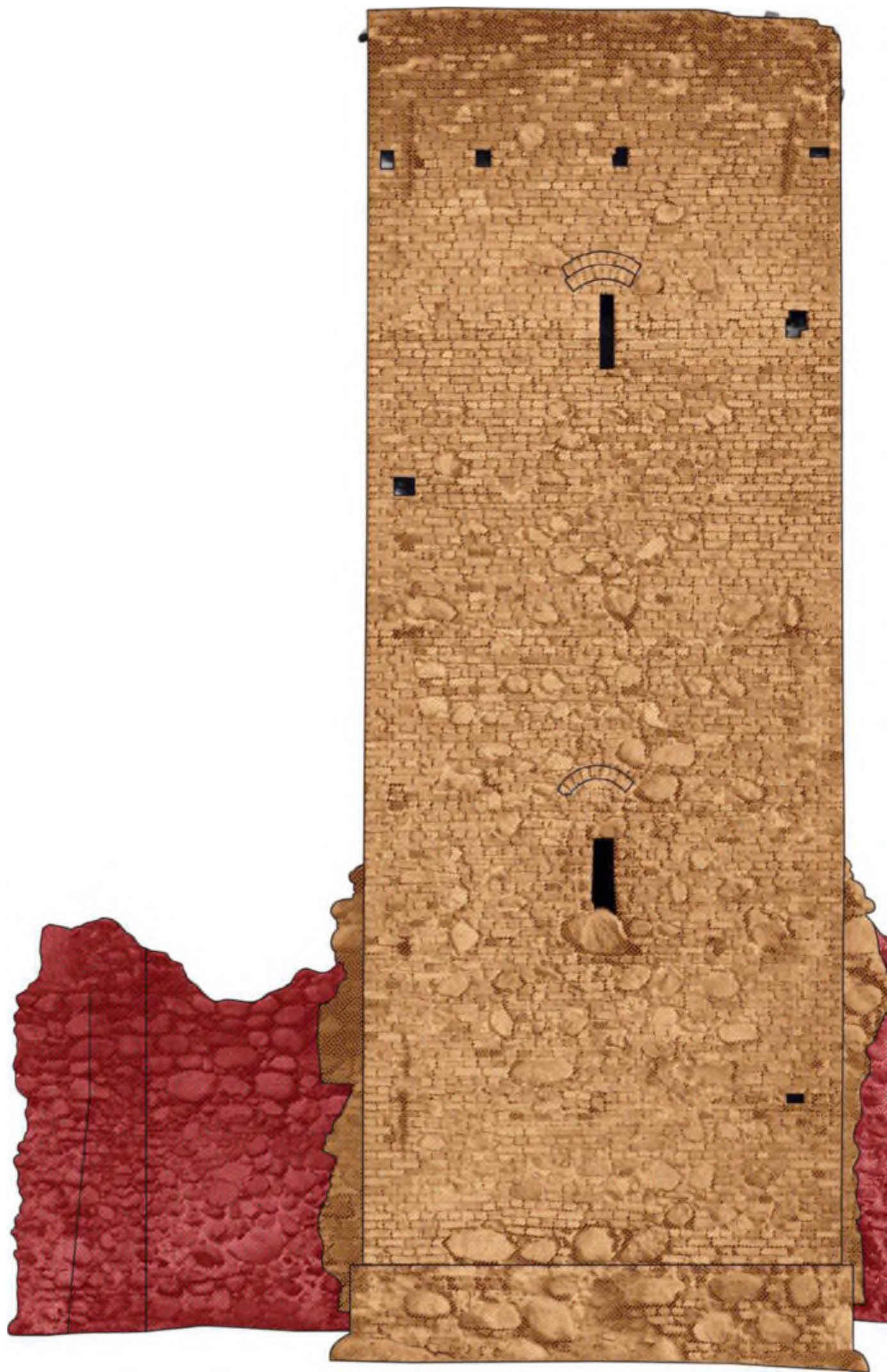

FAZA II (I poł. XVI w.)

FAZA III (I poł. XIX w.)

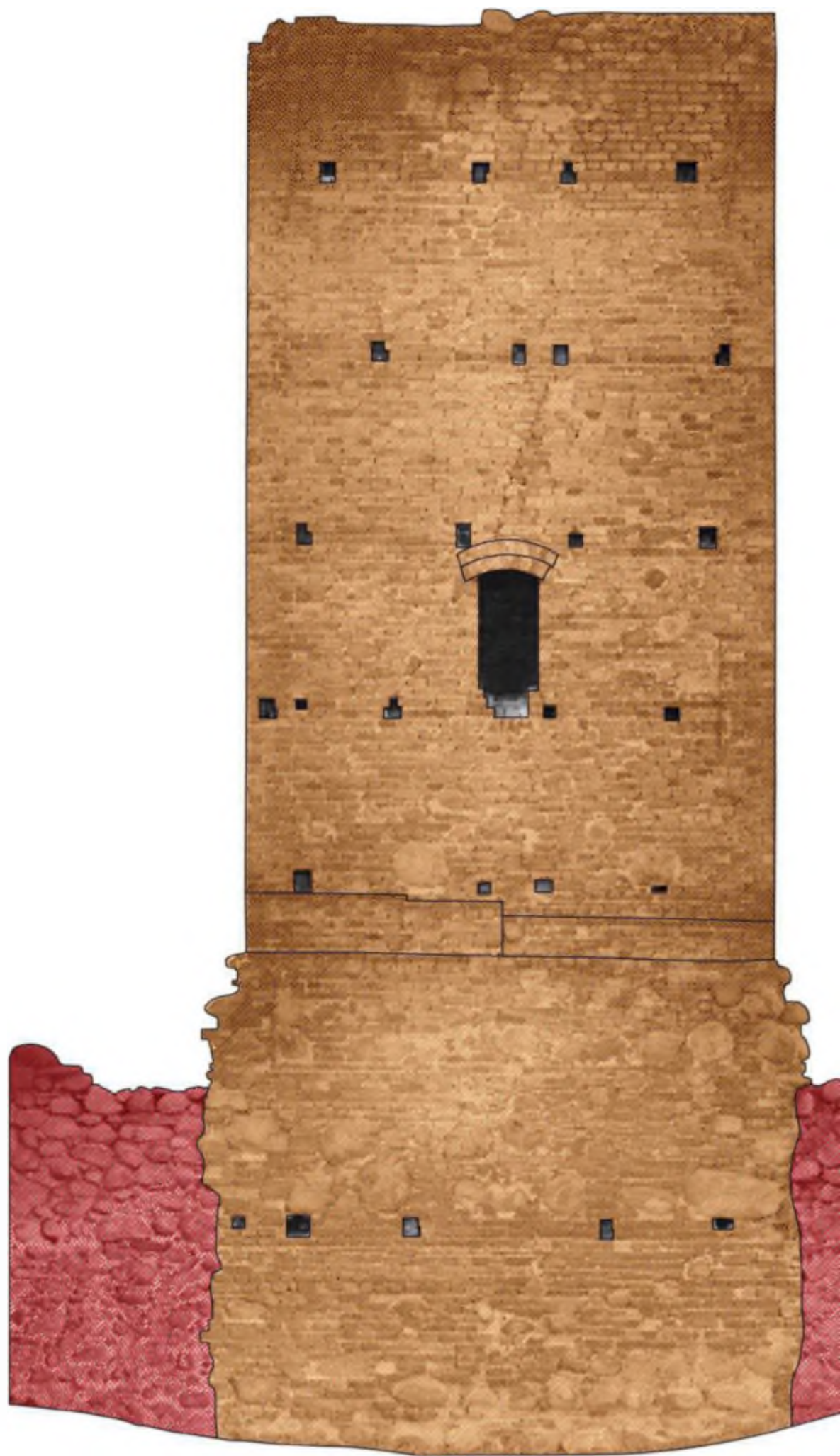
Opis rysunku	
Badania architektoniczne ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszanowie	
Dz. nr ewid. 10177. Dąbki Wyszanie, gm. Szachyngowa pow. wąchocki, woj. lubelskie	
Gmina Szachyngowa ul. Rynek 1, 67-407 Szachyngowa	
ARCHITEKTA ARCHITEK: JAKUB DYGAS Pracownia badań archeologicznych i architektonicznych oraz dokumentacji historycznej Przyczyna Długa 79a 67-400 Włocławek tel. +48509153499 e-mail: architekty@architekty.pl	
Data wykonania	
mgr. Jakub Dygas, biuro architektoniczne	
Nazwa obiektu	
BADANIA ARCHITEKTONICZNE	
Data	
04.10.21	
1:50	
RZUT ZACHOWANYCH KLINIÓW ROZWARSTWIEŃ CHRONOLOGICZNE	

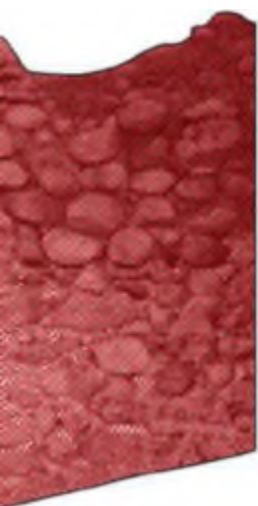

- FAZA I (I poł. XV w.)
- FAZA II (I poł. XVI w.)
- FAZA III (I poł. XIX w.)

Badania architektury czerepani koscioła pw. św. Michała w Wyszarowie	
Ola Krawiec '07/08, Dobry Wyszarów gm. Szlichtyngowa pow. wągrowiecki woj. lubuski	
Grnia Szlichtyngowa, ul. Rynek 1, 67-407 Szlichtyngowa	
ARCHINFO JAKUB ORGAS Pracownia badań archeologicznych i archeologicznych oraz dokumentacji, cyfrowe Pracownia Olsza 73a 07-400 Wschowa tel. +48509359895 email: archinfo@archinfo.net.pl	
mgr Jakub Orgas, badacz architektury	
BADAŃ ARCHITEKTONICZNE	
49	
04 28 21	1:50
WIDOK ELEWACJI REKTYWY OD STRONY W ROZWIĄZANIU WIDOKU CHRONIŁY	

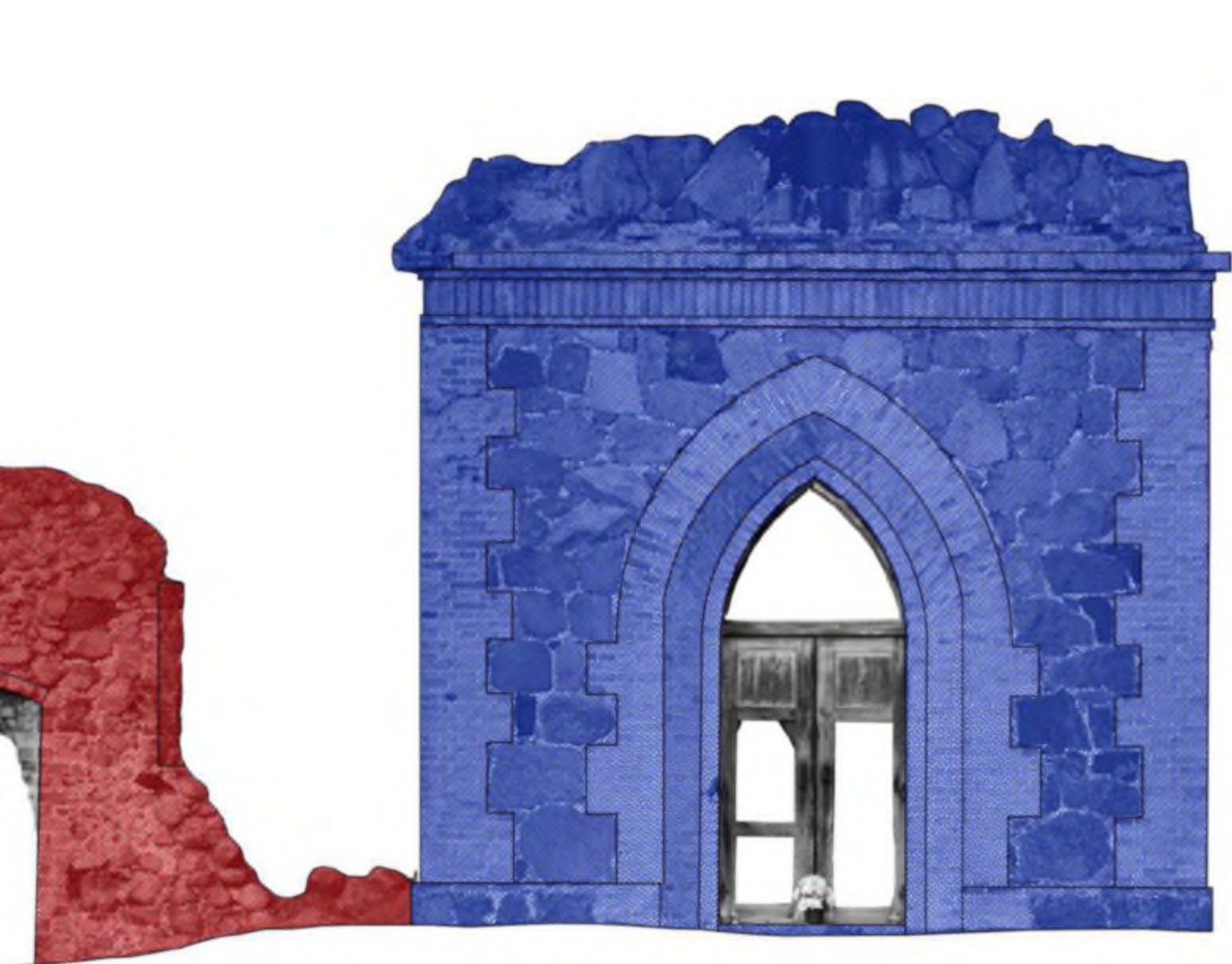

- FAZA I (I poł. XV w.)
- FAZA II (I poł. XVI w.)
- FAZA III (I poł. XIX w.)

Badania architektoniczne i konserwacji gm. św. Łukasza w Wyższym 9	
ul. 1477 00-000 Wyższa gm. Siedlęzowa gm. wschodniej, woj. lubuskie	
Gmina Szlachetna ul. Rynek 1, 67-407 Szlachetna	
ARCH. NFO JAKUB DRGAS Pracownia badań archeologicznych i historycznych oraz dokumentacji Pracownia Opatrz 19a 07-400 Archonow tel. +48505035889 email: arch.nfo@archonow.net.pl	
mgr Jakub Drgas, badacz architektury	
BADANIA ARCHITEKTONICZNE	
10	
04.2021	1:50
WIDOK ELEWACJI WNETRZA RELIKTÓW OD STRONY E ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE	

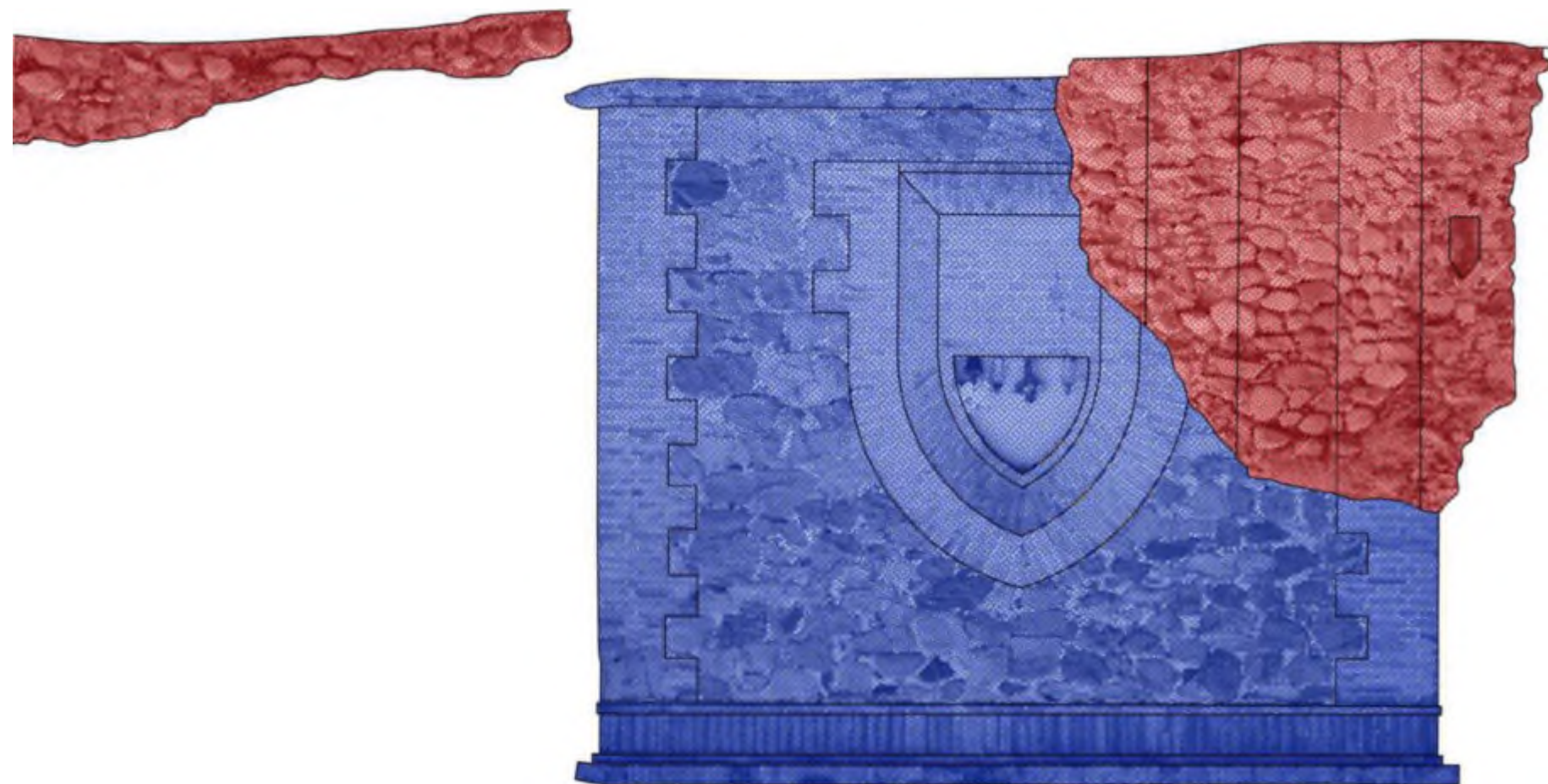

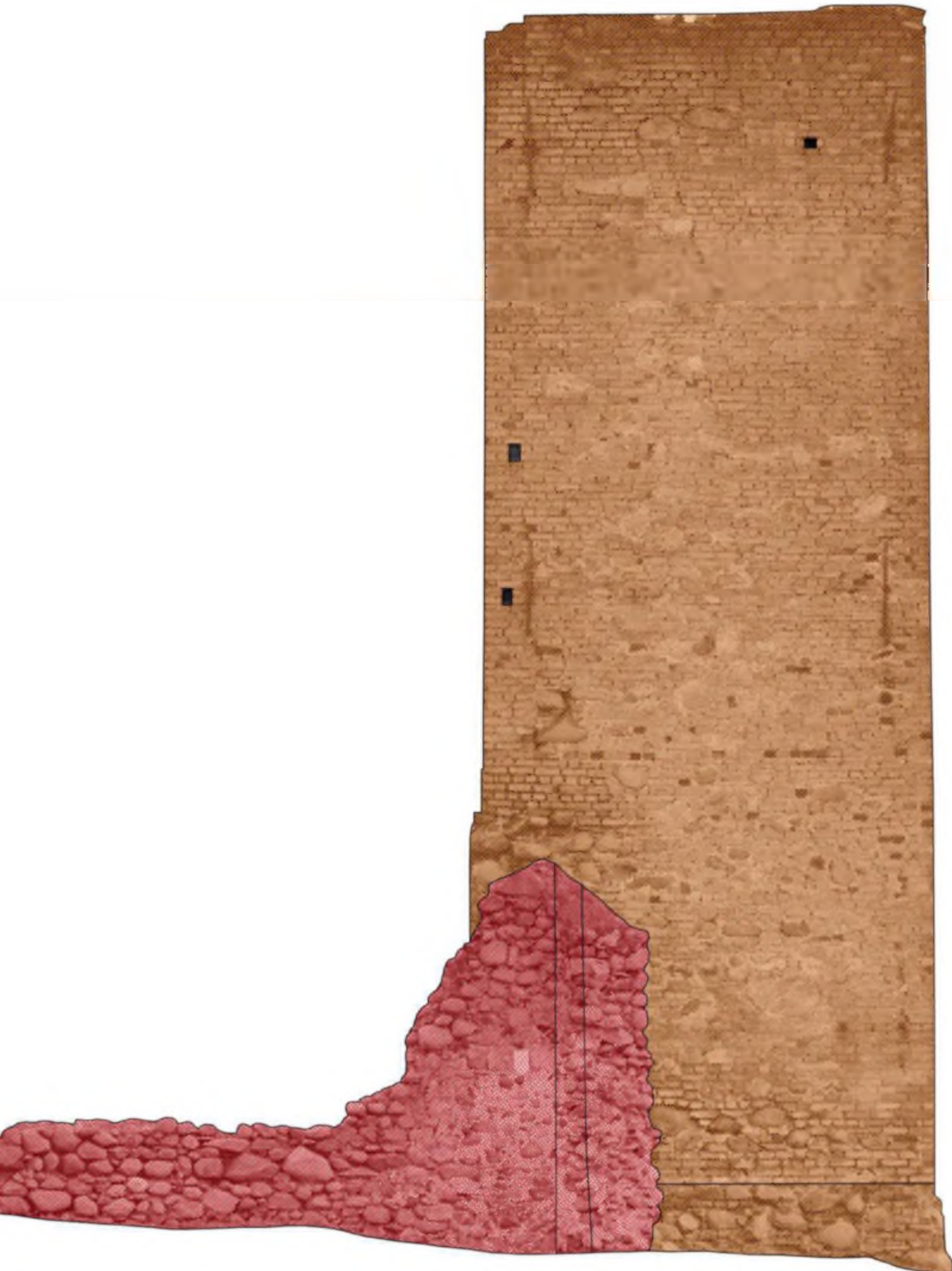
FAZA I (I poł. XV w.)

FAZA II (I poł. XVI w.)

FAZA III (I poł. XIX w.)

Badania architektoniczne ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszanowie	
Odcinek 1000 - Odcinek Wyszana gw. Szachynowa pow. wierzchni wq. I. białe	
Cmentarz Szachynowa w Rynek ' 67-407 Szachynowa	
Pracownia: ARCHA NFO JAKUB DRGAS Pracownia: Odcinek architektoniczny i architektoniczny z architektonicznym Pracownia: Odcinek 79a 67-407 Wyszana Odcinek 79a 67-407 Wyszana Odcinek 79a 67-407 Wyszana	
mgr Jacek Drgas, badacz architektury	
BADAŃ ARCHITEKTONICZNE	
11	
04 2021 1 50	
WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY S RZĘDZANIE CHRONOLOGICZNE	

FAZA I (I poł. XV w.)

FAZA II (I poł. XVI w.)

FAZA III (I poł. XIX w.)

Bazena arch. zleceń: cz. ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszanie

Do rysunku 1d77: Obiekt Wyszanie gm. Strachyńskowa pow. wrocławski woj. lubuski

Gmina Strachyńskowa ul. Rynek 1, 67-407 Strachyńskowa

Wyszanie

ARCHITEKT JAKUB DYGAS

Pracownia badań archeologicznych, architektonicznych oraz dokumentacji cyfrowej
Przyczyna Coś z 19a 67-400 Wschowa
tel. +48509158393 email: architekci@coz19a.pl

mgr Jakub Dygas bazena.architekci.pl

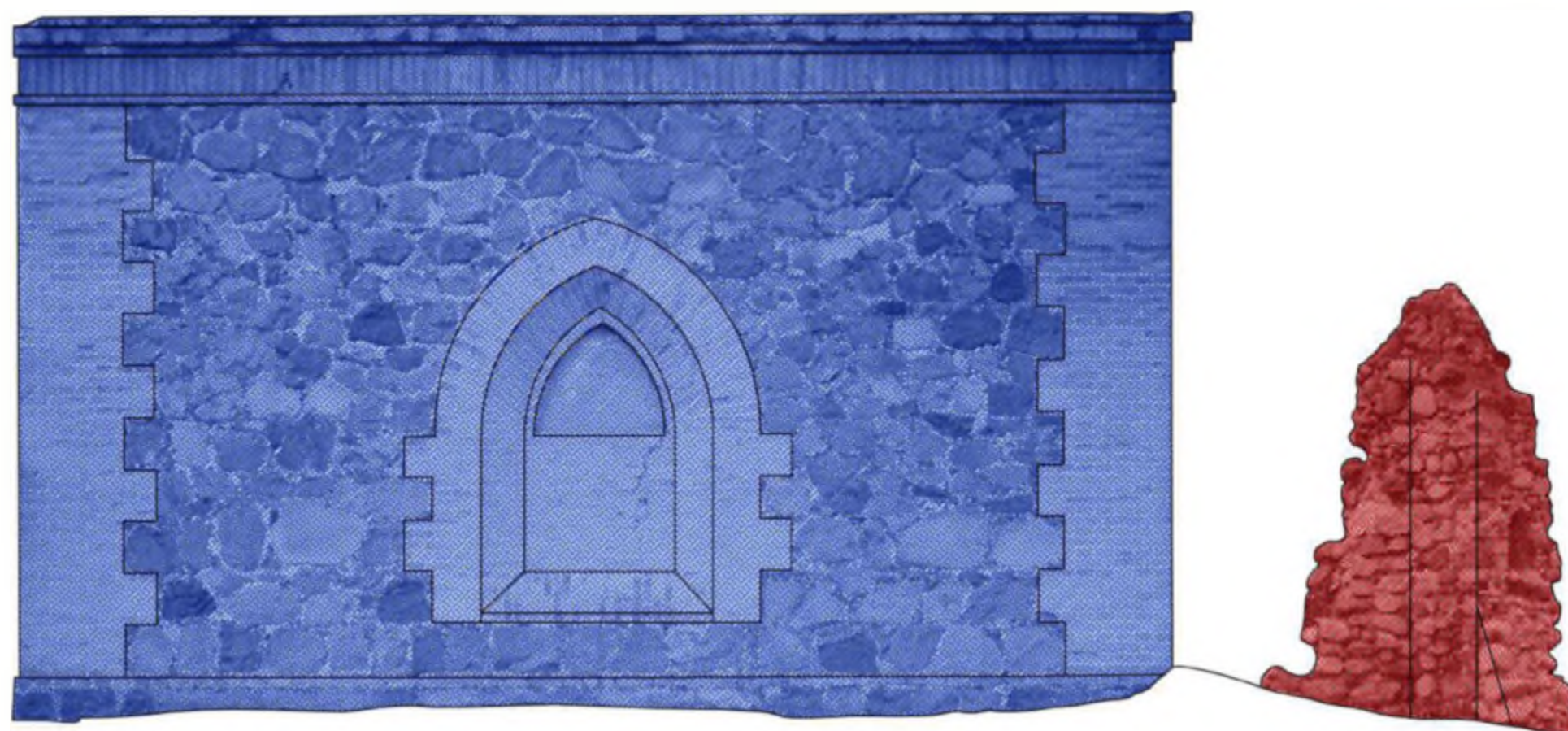
BADANIA ARCHITEKTONICZNE

13

04 2021

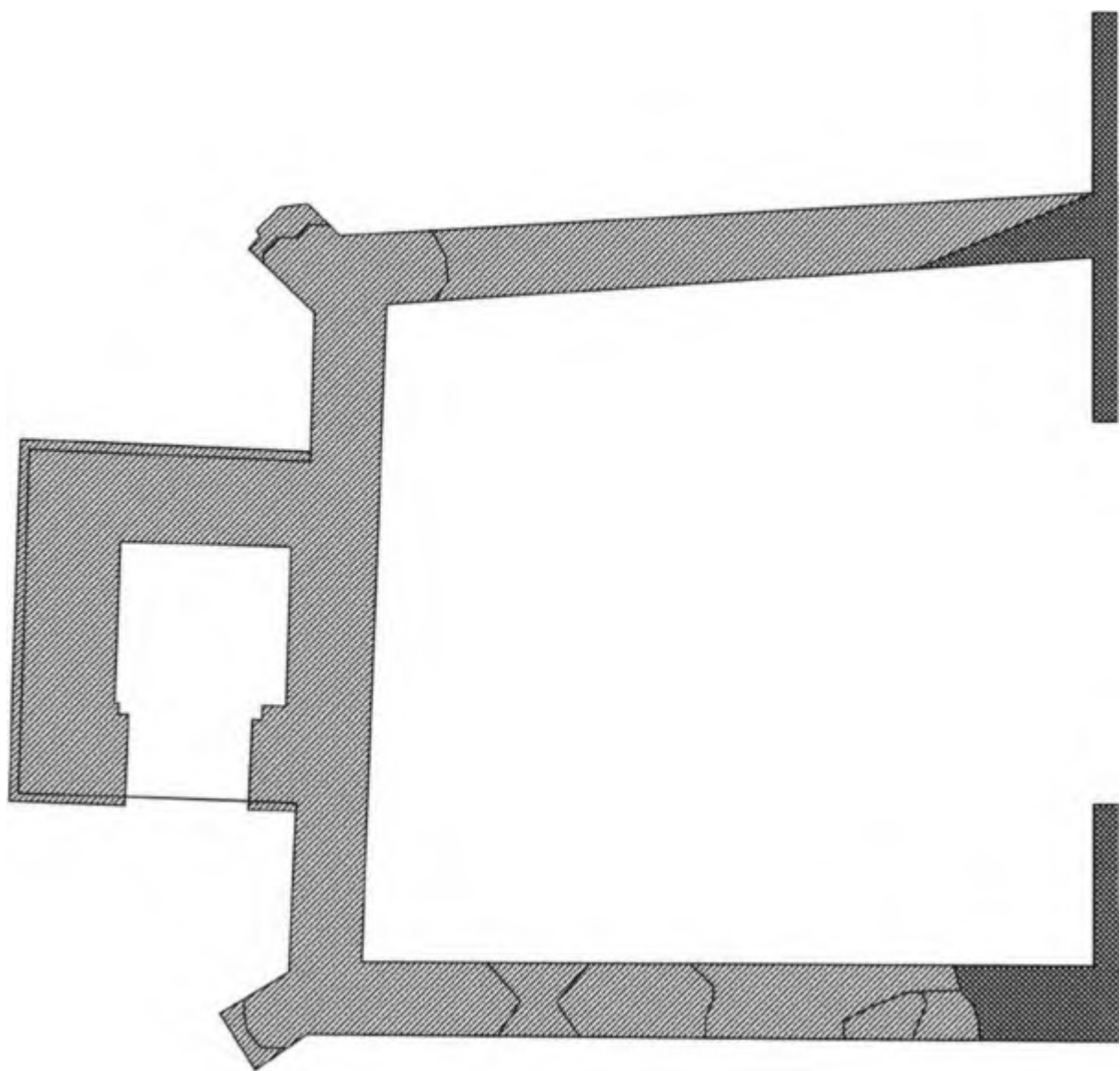
Str. 1 z 50

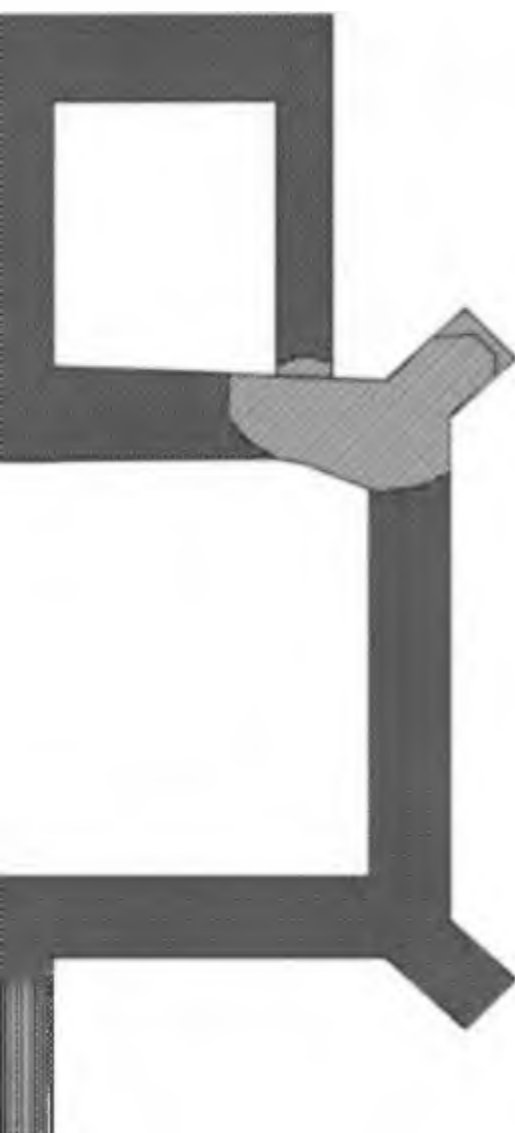
WIDOK ELEWACJI REKONSTRUKCYJNY OD STRONY W
REKONSTRUKCYJNEJ CHRONOLOGICZNEJ

- FAZA I (I poł. XV w.)
- FAZA II (I poł. XVI w.)
- FAZA III (I poł. XIX w.)

Badania architektoniczne ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszczawnie	
Dz. nr ewid. 16777, Dąbki Wyszczawie gm. Szulczyngowa, pow. wągrowiecki, woj. lubuskie	
Gmina Szulczyngowa, ul. Rynek 1, 67-407 Szulczyngowa	
ARCHITEKT JAKUB DRGAS Pracownia badań archeologicznych i architektonicznych wraz z biurowym wydziałem Przeczyna Dolna 79a, 67-400 Wschowa Tel. +48509358895, email: architekci@architekci.net.pl	
mgr Jakub Drgas, badacz architektury	
BADANIA ARCHITEKTONICZNE	
12	
M 2021 1:50	
WIDOK ELEWACJI RELIKTÓW OD STRONY E ROZWARSTWIENIE CHRONOLOGICZNE	

MURY ZACHOWANE

MURY ZREKONSTRUOWANE

Badania architektoniczne ruin kościoła pw. św. Michała w Wyszczawie

1:100

Do planu 1:100, Obiekt Wyszczawa gm. Ślichtyngowa pow.
wschodni, woj. lubuskie

Gmina Ślichtyngowa, ul. Rynek 1, 67-407 Ślichtyngowa

autorzy

ARCHINFO JAKUB DRGAS

Pracownia badań archeologicznych i archeologicznych oraz dokumentacji cyfrowej
Przełazna Dobra 73a 67-400 Anichowa

tel. +48509235899 email archinfo@archinfo.net.pl

nr. 346

mgr Jakub Drgas badacz architektury

BADANIA ARCHITEKTONICZNE

1:1

04.2021

1:100

1:1

PLAN REKONSTRUKCJI RZUTU KOŚCIOŁA SW. MICHAŁA W
WYSZCZAWIE W 1:100